

A természet hangján, minden zöldfülű gyerekeknek

S

Ü

N

I

396 Ft. € 2.69, 225 din, 8.3 lei XXIV. évf. 2009/3. szám

Csillag a mélyben
Pünkösöd a halásztanyán
Barangolások Erdélyben

TÁDÉFALVA

Tengerimalacok városa
a Budapesti Állatkertben

Fotópályázat:
**Piszkos
12**

A természet hangján,
minden zöldfüلű
gyereknek

SÜNI
A Göncöl Alapítvány,
a Fővárosi Állat- és Növénykert
és a Süni Egyesület kéthavi folyóirata
XXIII. évfolyam 2009/3. szám

Kiadja a Göncöl Alapítvány
(2600 Vác, Ilona u. 3.), az IUCN tagja

Felelős kiadó: Kiszél Vilmos,
a Göncöl Alapítvány elnöke

Főszerkesztő: Mirtse Zsuzsa
(mirtsezsuzsa@goncol.hu,
zsuzsa.mirtse@gmail.com)

Szerkesztő-olvasószerkesztő: Mirtse Áron
(mirtsearon@goncol.hu,
mirtse@t-online.hu)

Tudományos szerkesztő: Kovács Zsolt
(kovacszsolt@goncol.hu)

Művészeti vezető: Oláh Csaba (sunimagazin@gmail.com)
Állatkerti szerkesztő: Szabon Márta

Nyomda: Arrabona Print Nyomda
Felelős vezető: Ványik László ügyvezető,
(info@arrabonaprint.hu)

Szerkesztőségi titkár:
Fuchs Adrienn (adrienn@vadon.hu)

Teljesítés:

Dr. Tóth Zsigmond (nborka@gmail.com)
Zalabai Csilla (csillaz@gmail.com, zalabaicilla@goncol.hu)
A szerkesztőség címe: 1134 Budapest, Váci út 63-67.
Levél cím: 1242 Budapest, Pf.: 455. Tel./fax: 266-5449
E-mail: szerk@vadon.hu

A lap fő támogatói:

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium,
Nemzeti Kulturális Alap, Miniszterelnöki Hivatal,
Nemzeti Civil Alapprogram,
Szociális és Munkügyi Minisztérium,
ÖKO-Pannon Kft, Ipoly Erdő Zrt.

Teljesíti a Nemzeti Hírlapkiadás Rt.

a regionális részvénysárságok, a Budapesti Hírlap Rt. előfizetésben terjeszti
a Magyar Posta Rt. Levél- és Hírlapüzleti Igazgatósága (LHI).
Belföldi előfizetés: Budapestben az LHI ügyfélszolgálati irodájánál,
a hírlapkiadásnál a Hírlapelőfizetési Irodában
(HELIR – Budapest, Orczy tér 1., levél cím: HELIR 1900 Budapest),
vidéken a postánál és a kézbesítőknél.
Külföldi előfizetés: a Hírlapelőfizetési Irodában
(HELIR – Budapest, VIII. Orczy tér 1.,
levél cím: HELIR 1900 Budapest) ISSN: 1585-907x

Üveghegy

Bevallom, mi szeretjük a meggybefőttet, a kisuborkát, céklát, a nyár befőttes-üvegbe zárt, napérelte emlékeit. Van, hogy magunk készítjük, de bizony, kevés az időnk, ezért gyakran vásárolni is szoktunk belőle. Üvegben, bizony. Ez még néhány éve nem volt problémás, mert amikor felfaltuk a finomságokat, az üveget szépen, rendesen elvittük a visszaváltóba, és ment az élet tovább.

Mostanában minden egyes befőttnél furdal a lelkiismeret. Mert ezek a mesebeli üvegek már nem kellene senkinek. Nem foglalkoznak velük (miért?), nem fogadják vissza. Nagy kár. Hiba, baj. Pedig szépen újra lehetne tölteni őket. Gyülekeznek hát az üvegek nálunk, polcok mélyén, kamra rejtekében, de nem tudunk mit csinálni velük. Megpróbálunk időnként átcsempészni a nagymamához egy-egy adagot, hogy lekvár kerülhessen bele, de ennyi lekvárral egy iskolát el lehetne látni, és a nagymamák terhelhetősége sem végtelen. Van, amelyikbe mindenféle titkos dolgokat gyűjtögetünk, kirándulások során összeszedetett ezt meg azt, bogyókat-terméseket, apró kincseket, de még így is átláthatatlanul sok marad. Gyűlik az üveghegy; nincs lassan az a királyfi, aki meg tudná mászni. Mit tegyünk velünk? Miért lett ez így?

Remélem, amire felnőtök, lesz, aki ezzel a problémával akar majd foglalkozni. Talán éppen közületek kerül majd ki. Talán lesz, akinek szintén nem lesz szíve fölöslegesen kidobálni dolgokat, hanem megoldja azt, amivel szemben most még tehetetlen vagyok.

Talán valaki olvassa most is ezeket a sorokat...

Mirtse Zsuzsa

Tádéfalva

1. oldal

Csillag a mélyben

10. oldal

Audubon Zoo

20. oldal

Játék és tanulás

30. oldal

A Kiskunság

40. oldal

Túra a Nagyhagymásra

30. oldal

TÁDÉFALVA

Tengerimalac-város az Állatkertben

Tudod, hol van Mádéfalva? Az erdélyi Hargita megyében, ahol egykor 200 székelyt mészároltak le, mert szembeszálltak a császár parancsával – ez volt a „mádéfalvi veszedelem”. És tudod, hol van Tádéfalva? A Budapesti Állatkertben, ahol az erdélyi építészetet idéző házikókban élnek a tengerimalacok, a mesebeli Mazsola kis barátjának, Tádénak a rokonai.

Kis ház a nagy ház előtt

A malacfalu házai mintha csak a háttérben álló Szarvasház makettjei volnának

találkozhatunk az Állatkert hangulatát idéző, bár más célokat szolgáló (például nem állatoknak, hanem embereknek vagy intézményeknek otthont adó) épületekkel.

Apró házak kicsiny népe

Egy évszázaddal később az eredeti, Kós-féle épületeket idéző városka épült az Állatkertben, a tengerimalacok számára. Órákig elálldogálhatsz az üvegfal mellett, és figyelheted, hogyan szaladgálnak ki-be az ajtókon a lakók. Találhatsz itt kisebb és nagyobb házat, vízi- és szálmalmot, templomra, iskolára vagy éppen városházára hasonló épületet. Egyik-másiknak még erkélye is van! Nicsak, ott egy autóbusz parkol: néhány utas már be is szállt, és várnak az indulásra. Amott

cikkakos fadísítésekkel. Az akkor készült állatházak nagy része ma is áll, és a főváros más pontjain is

Pontosan száz évvel ezelőtt, 1909-ben a *Budapesti Állatkert* története fordulóponthoz érkezett. Az Állatkertet ekkor teljesen újjáépítették, és az épületek megtervezésében két (akkor még) fiatal építész, *Kós Károly* és *Zrumeckzy Dezső* vállalt főszerepet. Épületeiket a hagyományos erdélyi építészet stílusában alkották meg: kőtalapzaton álló gerendafalakkal, csúcsos, tornyos-bornyos zsindelytetőkkel,

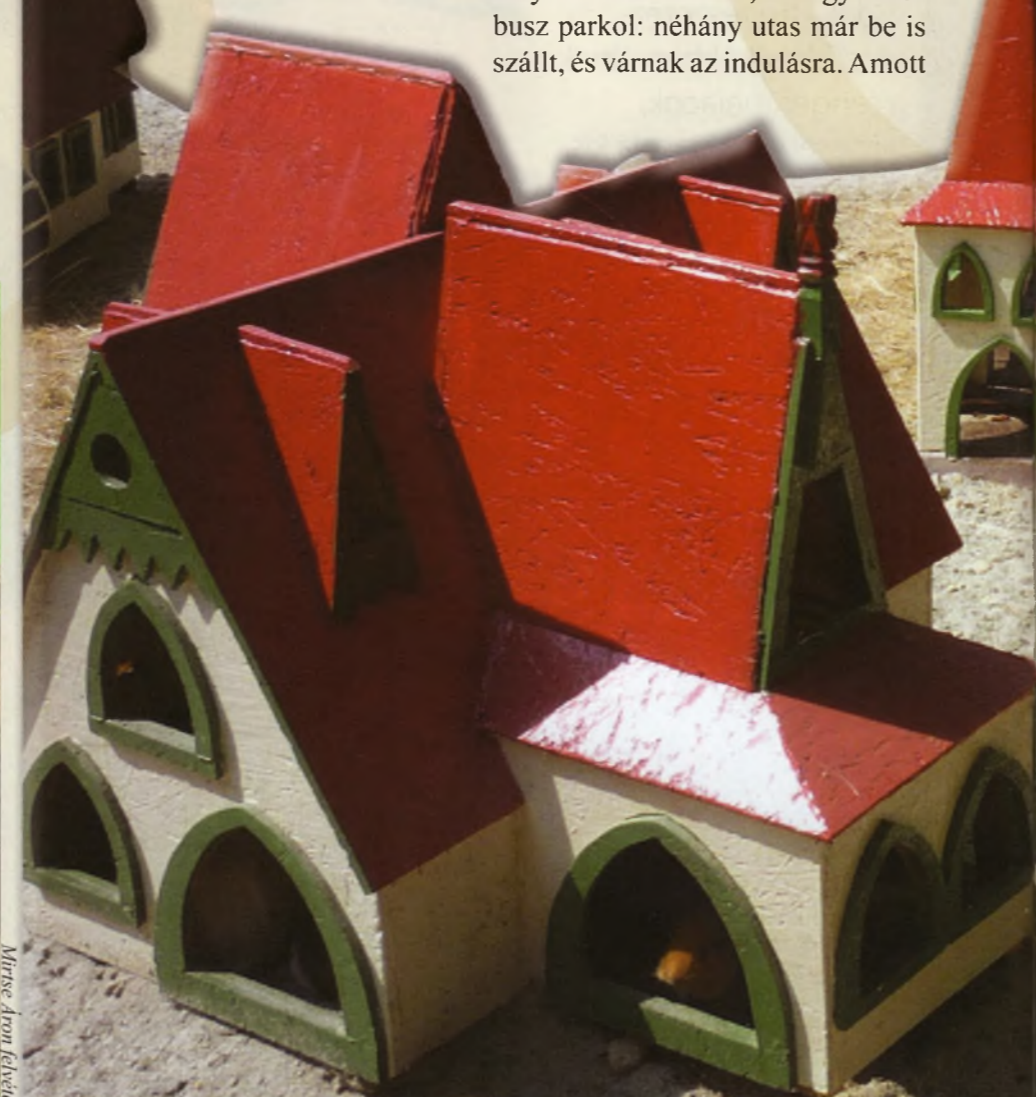
Tudod-e?

A tengerimalacok élettartama átlagosan 4-5, néha nyolc év, de a Guinness Rekordok Könyve szerint a legidősebb példány 14 évet és tíz hónapot élt.

Mirtse Áron felvétele

Mirtse Áron felvétele

Kovács Gyula felvétele

Konkoly-Thege György felvétele

Tudod-e?

A tengerimalacnak rövid, hosszú, félhosszú és göndör szőrű, söt, kopasz fajtája is van

pedig egyszerre két malac próbál kifurakodni az ajtón, míg a többiek az ablakból lesik őket – talán magukban nevetnek is rajtuk! Milyen jó, hogy mindannyian más-más színűek, így remekül lehet követni az útjukat egyik házból a másikba, és találgatni, melyik apróságnak ki lehet a mamája!

Undok szokás az Andokban

A tengerimalacok remekül érzik magukat együtt a tágas kifutóban, hiszen természetes élőhelyükön is csoportosan élnek. Igazi hazájuk persze nem éppen a Kárpátokban van, de szintén magas hegyek között: a dél-amerikai Andok-hegységben, ahol az inkák háziasították őket, évezredekkel ezelőtt. Peruban a mai napig ingyencfalatnak számítanak, akárcsak nálunk a házinyúl – amit a malacok

bizonyára nagyon is elítélendő szokásnak tartanak. Nálunk azonban senkinek nem jutna eszébe tengerimalacot enni, hiszen Európában házikedvencként, társállatként tartják őket. Még kiállításokat is rendeznek, ahol a különböző színű, méretű és szőrzetű malacok versengenek egymással a díjakért. Vagyis inkább a gazdáik versengenek, a malacokat ugyanis egy cseppet sem érdekli a dicsőség.

Piac Peruban

Itt bizonyára tengerimalacot is lehet kapni, ahogy nálunk csirkét

Boguszi Zoltán felvétele

Hamlet at Brentwood Hotel

Ruff Dorina felvételeit

Hamlet a réten

Bemutatjuk *Hamletet*, aki egy 15 éves móri kislány, *Ruff Dorina* kedvence. Előkelő, törzskönyvezett tengerimalac-fiú, texel fajtájú, teknőc-féher színű, és februárban volt négy éves. Gazdája így ír róla:

„Mint minden tengerimalac, nagyon aranyos és okos. Több trükköt is meg tudtam neki tanítani: megtalálja a saját ketrecét, a lakásunk ajtaját felismeri, felugrik az ölembe, át tud ugrani kisebb akadályokat, pítizni és forogni is megtanult. Nagyon nyugodt, és imádja ha foglalkoznak vele. Rengeteg szeretetet tud adni. Ha kirándulni megyünk, ő is mindig jön, imád az árnyékban hűsölni.”

Hamlet cseresznyével

Hamlet és Tádé

Arrébb ment a ház

Az apró malacházakhoz hasonló, életnagyságú épületeket Állatkertszerte különféle élőlények lakják. Maga „Tádéfalva” az egykori *Szarvasház* mellett, úgyszólván az udvarán épült fel. Azért egykori, mert már réges-régen nem szarvasok laktak benne, és nem is ott áll, ahol eredetileg felépült, ott ugyanis ma az *Emberszabású majmok háza* van. A Szarvasházat gerendáira szedték, és pontosan ugyanúgy rakták össze újra, csak az Állatkert másik szegletében. De a régi *Majomház* épületét is Kós Károly tervezte: ebben ma is főleg majmok laktak, csak sokkal nagyobb, tágasabb lakosztályokban, mint valaha. Ebben az épületben, az oldalsó, kerek, kupolás ketrecben élte nyugdíjas éveit *Lajos*, a borneói orángután, aki a gondozók mellett sok állatkert-látogatónak is a kedvence volt. A vén, reumás majom öreg napjait festegetéssel töltötte.

Hol lakik a király?

Nem messze van a Majomháztól az az épület, amelyet egykor *Tigrisház* vagy *Nagymacska* néven ismertek. Persze aki száz évvel ezelőtt látta, rá sem ismerne ma, hiszen a szűk, vasrácsos külső ketrecek helyén árnyas, füves kifutók kínálnak felüdülést a lakóknak. Ma *Afrika* a neve, de a nagymacska továbbra sem hiányoznak belőle: az oroszlanokkal itt a vastag üvegfalon keresztül sokkal közelebből ismerkedhetsz meg, mint egykori bar-

Az én váram!

Ilyen volt az „állatok királyainak” egykori, rácsos börtöne...

Nyugdijas majom

Így festett valaha a Majomház, ahol Lajos, az orángután festegetett öreg napjaiban...

Bagosi Zoltán felvételei

langjukban, a Nagyszikla oldalában. Régen ugyanis az emberek úgy tartották, hogy az oroszlánok barlangban élnek. Ez talán igaz volt az Atlasz-hegység berber oroszlánjaira, amelyek sajnos már rég kipusztultak, vagy az egykor Európában is élt barlangi oroszlánra, de az állatok mai „királyainak” a nyílt szavanna az otthona!

...és ilyen lett az átépítés után

...és ilyen a mai, újjávarázsolt kastélya

Malómalom
A kereket itt nem a víz hajtja!

Mama, mesélj a hős malacról!
Talán éppen erre kéri a mamáját a szomszéd kifutóból átleskelődő alpakcsikó

Száz éves házak

Tornyos-bornyos, erdélyi stílusú épület a *Fácánosház* is. Nevének megfelelően egykor fácánok laktak benne; ma sem hiányoznak innen e díszes madarak, ám napjainkban sok más állat is lakja: többek között aprócska majmok. Napfénytető, terjedelmes központi röpdéjébe a látogatók is besétálhatnak a gémekek és egyéb szárnyasok közé. Jelenleg éppen átépítés alatt áll, ezért nem látogatható két hasonló műemlék. Az egyik a *Madárház*, amelynek trópusi csarnokát a korábbi lakók helyett az ausztrál élővilág képviselői veszik majd birtokukba, és a *Kenguruház*, ahová viszont az erszényesek távozása után kígyók és egyéb mérges állatok költöznek. Sajnos az egykori műrecek közül néhány már nem áll: ilyen például a háborúban megsemmisült *Bövényház* és *Zsiráfház*, de ki tudja: ahogy a Nagyszikla oldalához tapadt kis *Tejcsarnok* újjászületett, a régi tervek alapján talán ezek is felépülhetnek még egyszer!

Esti mese a piramisokról

Most azonban Tádéfalva, a tengerimalacok városa jelenti a legfrissebb látványosságot. A főtéren büszkén feszít egy hős malac szobra – bár hogy miféle hőstettet hajthatott végre, mára alighanem feledésbe merült. A sürgő-forgó malackákat hidegen hagyja a történelem, így az sem zavarja őket, hogy eredeti hazájuk inka piramisai helyett piros tetejű, fehér falú, zöld zsalus magyar házcskákba költöztették népes családjukat. Persze az is lehet, hogy esténként, titokban, a kerítésen keresztül regéket mondanak egymásnak a szomszéd kifutóban lakó alpakákkal azokról az időről, amikor őseik még az indiánok háza körül szaladgáltak, és felettük az égen a kondorkeselyű lebegett – végtére is ki tudhatja, mire gondol egy tengerimalac?

Tádéfalva megállóhely

A malacok a buszra is felszállnak

Konkoly-Thege György felvétele

Város az Andokban

Így néz ki ma egy település a tengerimalacok hazájában. Ha egy kicsit hunyorítasz, talán még hasonlít is!

Bagosi Zoltán felvétele

Tengernyi malac

A nyüzsgő malacváros kedves makett-házaival hamar a gyerekek kedvenc látványossága lett

Malactörténelem

A házi tengerimalac származása a mai napig bizonytalan. Létezik egy vadonélő rokon, amelyet „vad tengerimalac” néven emlegetnek (*Cavia aparea*), de a legvalószínűbb, hogy több rokon faj keresztezésével alakult ki. Peruban és Ecuadorban találtak a régészek tengerimalacokat ábrázoló szobrocskákat a Kr.e. 500 körüli időszakból, de valószínű, hogy az Andokban, a mai Peru, Ecuador és Bolívia területén élt törzsek már ennél jóval korábban házasították. Elsősorban étkezési célból tenyésztették, de a népi gyógyászat és a vallási szertartások kellékeként is szerepelt (bebalzsamozott tengerimalacokat is találtak), és az emberek gyakran ajándékba adták egymásnak. Az Inka Birodalomban céltudatos szaporítással számos tenyészváltozatukat alakították ki. Innen került a tengerimalac az európai hódítás után az Óvilágba. A spanyol, portugál, angol és holland kikötőkből terjedt aztán el egész Európában, ahol népszerű házikedvenc lett az előkelő körökben: I. Erzsébet angol királynőnek (1533-1603) is voltak tengerimalacai. A XVII. századtól orvostudományi kísérletekre is használták őket.

Konkoly-Thege György felvétele

Guinea és Guaiana

A tengerimalac neve őshazájában „cuy” – aki hallott már tengerimalac hangot, annak bizonyára nem kell sokat magyarázni, hogy miért. Eredetileg németből (*Meerschweinchen*) fordított magyar nevét is a kismalacéhoz hasonló viselkedéséről kapta, valamint arról, hogy a tengerentúlról származik (ugyanazért „tengeri” a kukorica is). Latin nevének második fele (*porcellus*) is malackát jelent, első fele (*Cavia*) pedig a francia-guianai galibi törzs nyelvéből származik. A legvalószínűbb feltételezés szerint az angol neve (*Guinea pig*) is Francia-Guaiana nevének helytelen leírásából ered, ahol ugyan nem honos az állat, viszont erről a partvidékről indultak vissza az óceánjáró hajók Európába. Az afrikai Guineához legközelebb annyi köze lehet, hogy innen szállították Amerikába a rabszolgákat azok a hajók, amelyek visszafelé, hogy ne jöjjenek rakomány nélkül, élő állatokat, többek között tengerimalacokat is hoztak. Egy másik lehetőség, hogy az üregi nyúl (*Oryctolagus cuniculus*) angol becenevének (*coney*) torzulása a név, ebben az esetben jelentése: „nyuszidiszno”. Az a magyarázat viszont, mely szerint egykor egy guineaért adtak egy példányt, biztosan téves: a guinea csak 1663-tól volt fizetőeszköz Angliában, a malacka nevét pedig már 1653-ban „*Ginny-pig*”-ként írták le. A portugálok indiai malacnak, a spanyolok pedig indiai nyúlnak nevezik, ami nem meglepő, hiszen Kolumbusz idejében Amerikát még Nyugat-Indiának hitték.

MALACROKONOK

A tengerimalacnak több rokonával is találkozhatsz az Állatkertben, a tengerimalacok városának tőszomszédságában. Ezek az állatok mind Dél-Amerikából származnak, és közös tulajdonságuk, hogy utódaikat fejletlen, szőrösen és nyitott szemmel hozzák a világra, eltérően a rágcsálók legtöbbjétől. Jellemző rájuk az is, hogy egyiküknek sincs farka.

NAGY MARA

A nagy mara félig mezei nyúlra, félig őzre emlékeztet. Mindkettőtől különbözik azonban abban, hogy kölykeit föld alatti üregben hozza világra. Kecsés, gyors mozgású állat. Tartós párkapcsolatban él, de a kolónia nőstényei közösen gondozzák kicsinyeiket. Nappal aktívak, de ahol vadásszák őket, ott áttérnek az éjszakai életmódra. Hazája a Tűzföld (Patagónia), Argentína déli részén. Száraz félsivatagokban és bozótokban él.

Bagosi Zoltán felvételei

VÍZIDISZNÓ

A vízidisznó, vagy más néven kapibara úgy néz ki, mintha a tengerimalac és a víziló házasságából született volna. A világ legnagyobb rácsálója, akár fél mázsásra is megnőhet. Formára leginkább óriásira nőtt tengerimalacra emlékeztet, de vízi életmódot folytat: remekül úszik, és veszély esetén a víz alá merül. Orrlyukai ezért, akárcsak a vízilóé, magasan helyezkednek el, és zárhatók. Amikor a felszínre bukkan, a vízilóhoz hasonlóan kipörgeti a füléből a vizet. Dél-Amerika nagy részén honos, de éppen a magashegységekbe, a tengerimalac hazájába nem hatol fel.

SZIRTI TENGERIMALAC

Tengerimalacnak nevezik, mert leginkább arra hasonlít, de valójában a kapibarával áll közelebbi rokonságban. Rokonaihoz hasonlóan társas állat: több nőstényből és egy hímből álló háremeket alkot, akárcsak a vízidisznó. Brazília keleti részén él, sziklás környezetben, de fára is kitűnően mászik, ami a tengerimalacról nem mondható el.

CSILLAG a mélyben

A tengericsillagok titokzatos élete

A tuskésbőrűek felépítésére jellemző az ötsugaras szimmetria, ami a tengericsillagokon különösen szembeötlő: karjaik száma általában öt, vagy az öt többszöröse. Vannak azonban kivételek, amelyeknek ismertetésekor ezt külön megemlítjük. A tengericsillagok

egy része moszatokkal és szerves törmelékkal táplálkozik, de vannak köztük ragadozók is. Nem látnak és nem hallanak, viszont fejlett a vegyi érzékelőképességük: a táplálékot több méter távolságból is felfedezik. Az alábbiakban néhány gyakoribb fajjal ismerkedhetünk meg.

Változatos tengericsillag

(*Coscinasterias tenuispinata*)

Ez a csillag eredetileg az Atlanti-óceán keleti partvidékén élt, a Zöld-foki-szigetektől a Vizcayai-öbölig, nyugaton Braziliától a Bermuda-szigetekig. A Földközi-tengerben trópusi eredetű jövevény, ún.

A tengericsillagok rendszertani gyűjtőneve két dolgot is elárul: először is azt, hogy kizárólag a tengerben élnek, másodszer pedig, hogy többé-kevésbé csillag alakúak. Csak az nem derül ki belőle, hogy állatok-e egyáltalán, vagy micsodák. Elárulom: állatok. A tuskésbőrűek törzsébe tartoznak.

„Tethys-reliktumfaj”. Jellemzője, hogy mindig ötnél több, rendszerint hét, néha tíz karja van. A színe igen változatos: fehér, vörös vagy barna, rajta kék, sárga vagy barna foltokkal. A regenerációs képessége igen nagy: egyetlen leszakadt karjából is képes új egyed kifejlődni. Raga-

Változatos tengericsillag

dozó, táplálékát csigák és kagylók, valamint tuskésbőrűek (más tengericsillagok, kígyókarú csillagok) képezik. Mérete elérheti a 20 cm-t.

Bíborcsillag

(*Echinaster sepositus*)

A bíborcsillaggal gyakran találkozhatasz tengerparti nyaralás során a Földközi-tengerben. Előfordul az Adrián, az Égei- és a Jón-tengerben, valamint az Atlanti-óceán európai, déli partvidékén. Élőhelye a sziklás vagy szerves törmelékben gazdag iszappal borított tengerfenék, két métertől 250 méter mélységig. Mérete eléri a 25 cm-es nagyságot, vagyis nagyjából

akkora, mint egy felnőtt ember szétárt tenyere. Létezik hat, ritkán hét karral rendelkező példány is. Tápláléka szivacsokból, kagylókból, apró rákokból és szerves törmelékből áll.

Tudod-e?

A tuskésbőrűek szimmetriája csak kívülről ötsugaras: belső szerveik egy része kétoldali szimmetriát mutat, és lárváiknak is csak egy szimmetriatengelye van.

A tengericsillagokon kívül ide tartoznak még a tengerisünök, -liliomok és -uborkák.

Bíborcsillag

Tudod-e?

A tengericsillag karjai többé-kevésbé hajlékonyak. A ragadozó fajok akár a kagylók teknőit is szét tudják feszíteni velük. Szájnyílásuk a hasoldalukon található, gyomrukat pedig ki tudják fordítani a testükből, így testen kívüli emésztésre is képesek.

Vörös tengericsillag

Vörös tengericsillag

(*Ophidiaster ophidianus*)

Ennek a csillagnak az elterjedési területe az Adria, valamint a Jón- és az Égei-tenger. Élőhelye a sziklás parti övezet, 10 métertől az 50 méteres mélységig. Mérete 30-35 cm is lehet. A színe változatos: általában sötétvörös, majdnem bordó, de létezik világosvörös is, sötét foltokkal tarkítva. Kagylókat és apró rákokat fogyaszt.

Forrás: Japán, Kócska, 1997

Osztrigafarkas vagy jégcsillag

(*Marthasterias glacialis*)

Elterjedési területe az Atlanti-óceán keleti partvidéke és a Földközi-tenger, beleértve az Adriát, az Égei- és a Jón-tengert is. A homokos, törmelékes tengerfenék lakója, 10-től 70 m mélységig. Valóságos óriás: akár a 70 cm-t is elérheti. Alapszíne sötétzöld vagy késszürke, rozsdabarna foltokkal tarkítva. Létezik barna színváltozata is. Egész testét tüskék sora borítja. Igen gyakori faj, és nagy kagylópusztító, ezért a kagylótenyészetek környékén nagy irtóhadjáratot folytatnak ellene az emberek. A kagylókon kívül csigákat is zsákmányol.

Töviskorona-csillag

(*Acanthaster planci*)

Ennél a fajnál az utóbbi évtizedekben népességrobbanás történt: korábban csupán a Csendes-óceán déli és nyugati, trópusi területén volt honos, napjainkban azonban már megtalálható a Vörös-tengerben, valamint a Maldív-szigetektől az Indonéz-szigetvilágon és a

Osztrigafarkas

Csendes-óceán trópusi területein át egészen Mexikó partjaiig és a Galápagos-szigetekig, az ottani koralltelepek nagy kárára. A csillag ugyanis a kőkorallak polipocskáival táplálkozik. Étvágya hatalmas, így egész korallmezőket képes letarolni. Ellensége csupán a nagytestű tritonkürt-csiga (*Charonia tritonis*), amelynek állománya azonban az utóbbi évtizedekben erősen megcsappant. A csillagnak 10-20 tüskés karja van, mérete eléri a 30 cm-t. A felszíntől a 20 méteres mélységig terjed az élettere: addig, ameddig a fénykedvelő kőkoralloké.

Figyeld meg!

Az osztrigafarkas karjának egy részletén jól láthatók a tüskék, és az azokat körülvevő pedicelláriák: ezek a parányi „harapófogók” többek között az állat tisztálkodását szolgálják. A tüskesorok között felfedezhetők a kopoltyúfüggelékek is.

Töviskorona-csillag

Tudod-e?

A tüskésbőrűek egyedülálló szervrendszere a víz-
edényrendszer, amelyben a tengervízzel közel
azonos összetételű folyadék kering. Ezt pumpál-
ja az állat a karjainak alsó oldalán kinyújtható,
tapadókorongban végződő lábacsákba.

Vörös hálómintás tengericsillag (*Fromia monilis*)

Ez a csillag is a meleg tengerek lakója: hazája a Vörös-
tenger, az Arab-tenger, a Maldív-szigetek, az Andaman- és
Nikobar-szigetek, Szumátra, Jáva, Borneó, Fülöp-szigetek
és Új-Guinea. Mérete mindössze 10 cm. Táplálékát csigák és
kagylók képezik, amelyeket vegyi érzékelőképessége segít
ségeivel kutat fel, akár több méter távolságból. Élőhelye egy
métertől 30 méter mélységig terjed, gyakori faj.

Figyeld meg!

Érzékszerveknek látszólag semmi jelét nem fedezhetjük fel a tengericsillagokon: nincs se szemük, se orruk, se fülük, de még a szájuk sem látszik. Talán ezért is nehéz elhinni róluk, hogy állatok.

Dudoros tengericsillag

Dudoros tengericsillag

(*Protoreaster nodosus*)

Az Indiai-óceán lakója, a Seychelles-szigetektől Ausztráliáig, beleértve Szumátrát, Jávát, Borneót, Sulawesit, a Maluku- és a Fülöp-szigeteket, Japán déli partvidékét, Új-Guineát és délen Új-Kaledóniát. Mérete 30 cm. Tengerifüvel benőtt, homokos aljzaton él, egy métertől 30 méteres mélységig. Szivacsokkal és szerves törmelékkel táplálkozik.

Lepénycsillag vagy párna-tengericsillag

(*Ceramaster placenta*, *Sphaerodiscus placenta*)

Ez az állat valóban úgy néz ki, mint egy darab sütemény, amit tésztazagatóval formáltak csillag alakúra. Nincsenek karjai, formája így szabályos ötszög, melynek mérete 10 cm. Elterjedési területe a Földközi-tenger, az Adria déli medencéje, valamint az Égei- és a Jón-tenger. Az iszapos és homokos tengerfenék lakója, 40-120 méteres mélységben. Táplálékát moszatok és szerves törmelék képezi. Gyakori faj.

Lepénycsillag

Fésűscsillag

(*Astropecten sp.*)

A trópusi fésűscsillag otthona a Karib-tenger, élőhelye a homokos tengerfenék. A 10-30 méteres mélység lakója. Elérheti a 30 cm-es nagyságot. Táplálékát csigák és kagylók képezik. Az aljzaton igen gyorsan mozog, és a zsákmányt több méter távolságból is „kiszimatolja” vegyi érzékével. Ha jóllakott, rövid időre beássa magát a homokba, és ott pihen.

Fésűscsillag

Püünkösöd a halásztanyán

Írta: Bodó Iván

„Apa, én unatkozom!”

Bár a cím egyetlen napra utal, az évszakváltás két szomszédos hónapjára gondoljatok, amikor sorimat olvasva ideképzelitek magatokat a tóparti természet varázslatos tavaszvégi-nyáreleji hangulatába. Ha a Süni előző számában azt írtam Nektek, hogy március és április már hat az orrunkra, akkor a május még inkább!

Ismered?

A sárgarigó 20 cm körüli nagyságú madár. Valójában nem rigó, csak a füttye miatt hívják így. A hím tollazata ragyogó aransárga, farka fekete. A tojó és a fiatal egyedek sárgászöldek. Elővigyázatos, óvatos madár. A fák lombkoronájában mozog, ott is fészkel. Mesterien építi kosár alakú fészket az ágviláokra. Röpte gyors, hullámvonalú. A varjakat, ragadozó madarakat elkergeti a fészke közeléből.

ja alatt egy nagy koncertteremben érezhetjük magunkat. Zümmögést hallunk: lehet, hogy árvaszúnyog! A kislányom erre azt kérdezte: „*miért, a másik családos?*” Jót nevetünk ezen!

Szóval, füleljünk tovább! A zümmögés elhallgat, de érezzük, hogy itt van, egészen közel. Aztán a homlokunkra csapunk: ez csípősszúnyog volt! Lárvai a mocsarakban, tocsogókban, extrém körülmények között élnek: ott, ahol kevés az oxigén, és nincsenek halak! Jól ki van ez találva... A csípősszúnyogok lárvai a testük végén lévő csövecskén keresztül a levegőből is hozzájutnak az éltető oxigénhez. Az esővízes tartályban is találkozhatunk velük.

Ebben a hónapban sorra kinyílnak Tavasztündér parfümösüvegcséi. A régebbi illatok elpárolognak, mindig újabbakkal telik meg a levegő, és a szívünk is. Virágzik a fűz is; különösen a csavartfűz tesz ki magáért, de a szomorúfűz lehajló ágai közé is érdemes bepillantani. Számos dalban megénekeltek az orgonavirágzást – nem véletlenül, hiszen bódító illata hozzá tartozik a langyos májusi esték hangulatához. Majd nyílik a vadrózsa, az akác, a hárs, ám utóbbiak már a Nyár illatszertárából kapják a kölnijüket.

Ahogy a tóparti fűzfák alatt sétálunk, vízcseppek hullanak a fejünkre, pedig ragyog a nap, sehol egy felhő! Régi halászemberek azt

mondták erre: „könnyeznek a fák”. Ők ezt azzal magyarázták, hogy az intenzív nedvkeringés a különös jelenség oka. Pedig ebben tévedtek, mert egy rovar huncutkodik a fűzfa levelein, mégpedig a tajtékos kabóca! Pontosabban a lárvája, amely a fa nedveiből táplálkozik. Közben habszerű váladék képződik a lárva körül: az úgynevezett „kakukknyal”, ami időnként le-lecseppen. Hát ettől sírnak a fák!

Fülbemászó dallamok

Május és június nemcsak a legillatosabb, hanem a leghangosabb hónap is. Estéknként, ha a tóparton ücsörgünk, érdemes a hangokra figyelni. A csillagos égbolt kupolá-

Tudod-e?

Az árvaszúnyogok lárvai hónapokig fejlődnek a víz alatt. Élhetnek az iszapban, a moszat fonalai vagy a vízinövények levelei között. Egyes fajok a növények száraiba is berágják magukat. Lehetnek szerveszőrmelék-falók, növényevők és ragadozók. A kirepülés után fő feladatuk a szaporodás, majd pár nap alatt elpusztulnak.

Tudod-e?

A denevérek repülő kisemlősök. Decembertől februárig téli álmot alszanak, barlangokban, romok között, nádtetők réseiben. Látásuk gyenge. Alkonyattól virradatig repülnek táplálék után. Rengeteg rovar (éjjeli lepkét, szúnyogot) fogyasztanak, zsákmányukat röptében, a kibocsátott, nagyon magas frekvenciájú hangok visszaverődése alapján „mérik be”.

Különös életmódot folytat a moszári szúnyog, mely olyan vizekben is szaporodhat, ahol élnek halak. A balatoni horgászok többségét, különösen azokat, akik a nádasok előtt, csónakból vagy stégről horgásznak, kapástalan éjszakákon ez az apró szúnyogfaj tartja ébren. Lárvája ugyanis a nádszálak üregeiben fejlődik, a halaktól nem háborgatva, sőt, még a szúnyogirtót is nevetve átvészeli!

Ártatlan szúnyogok

Most azonban ejtsünk egy szót az „árva” zümmögőkről is! Az árvaszúnyogok családjába tartozó fajok egyike sem csíp: ezért is kapták a nevet, hiszen aki árva, az csakis ártatlan, békés, barátságos lehet! Sőt, önfeláldozó is, hiszen az árvaszúnyog lárvai halaink fontos táplálékszervezetei, vagyis ezek a szúnyogok igen hasznosak. Többségük az

Jó tanács

Ha van otthon esővízgyűjtő-tartály az udvarotokban, a csípősszúnyog-invázió elkerülése érdekében érdemes néhány (3-4 db) igénytelenebb halacskát telepíteni bele (pl. szúnyogirtó fogasponty, guppi, mexikói kardfarkú hal, aranyhal – díszállat-kereskedésből, vagy kínai razbóra, aranykárász, compó – természetes vizekből).

„Elalvás előtti rövid sorok:
itt a sötétben döng egy szúnyog.
Villanyt kapcsolok, most már elég,
kispárnám csattan: ez volt a vég.
Egy pici folt maradt a falon,
a lámpámat most lekapcsolom.
Fejem a párnán immár szuszog,
ám a sötétben döng egy szúnyog..”

Bodó Iván

Tudod-e?

A csípősszúnyog lárvái 10-12 nap alatt fejlődnek ki. Ezután kirepülnek a vízből, és jöhetnek az áldozatok! Ám csak a nőstények szúrnak és szívják vért, a hímek a virágokat nyalogatják.

iszapban él, így például a tollas árvaszúnyogé is, mely a legismertebb árvaszúnyog-fajok egyike. A tavak iszapja nem bővelkedik oxigénben, ezért is pirosak a lárvák. Nem a légszomj miatt, hanem mert testnedveik tartalmazzák a hemoglobint, amelyhez kiválóan kötődik az oxigén. A lárvák hónapokig fejlődnek a víz alatt, majd bebábozódnak. A kirepülést követően már csupán néhány nap az árvaszúnyog-élet.

No, most a zümmögés után hallgassuk meg a kecskebékák kórusát, amely arról a mocsárrétről hallatszik, ahol nemrég a nyári ludak fészkeltek. Persze a kislibák már

Tudod-e?

A kakukkfőka, miután gyorsabban fejlődik az idegen fészkekben a valódi „trónörökösöknél”, kidobálja őket a fészekből. Így pótszülei minden rovarat az ő csőrébe tuszkolnak, saját fiókáik pedig elpusztulnak.

kikeltek, és hajnalonként a szüleikkel együtt legelik az üde gyepszönyeget a halásztanya körül. Egyik évben futóbabot vetettünk a drótkerítés tövébe... „Rövidtávfutás” volt, ugyanis négyleveles állapotban a nyári ludak megreggelizték a startolókat! Példa ez arra, hogy a természettel együtt kell élni: aki vadlibákkal cimborál, az babot a zöldségesnél vegyen!

Bömbölés az éjszakában

A békakórustól jól elkalandoztam az imént: csapongok, mint a ciritelődenevérek a fejünk felett, akik most vacsoráznak éppen, a szúnyogok és éjjeli lepkék nagy bánatára. A békakórus számomra nagy csoda! Varázsütésre kezdődik, és mint ha egy láthatatlan karmester intene a mocsári dalárdának, egy pillanat alatt abbamarad. A hirtelen támadt csöndben rázendít a madárvilág éj-

szaka is nótás kedvű, tizenkét oktávos dalnoka, a fülemüle. Énektudása lenyűgöző, egyetlen más madárral össze nem teveszthető, egyszerűen leírhatatlan! Pedig a „művész-úr” szerényen öltözik, nem hivalkodik. Világosbarna, szinte egyszínű tollruhájában, a bokrok sűrűjében kerregél, rovarok után kutatva. Gyorsan, suhanva repül egyik bokortól a másikig, csupán gesztenyevörös farktollai villannak meg néhány pillanatra. Költöző madár, áprilistól szeptemberig tart magyarországi „koncertturnéja”.

A fülemüle énekét különös bömbölés szakítja meg, mely a szemközti nádasból hallatszik. Mintha egymás után kétszer is belebúgnának egy öblös, nagy csuporba! Nem is hinnétek, hogy egy rejtőzködő, gémféle madár „éneke” ez. A neve sem túl „madaras”: ő a bölömbika. Sűrűn pettyezett, sávozott barna színével beleolvad a nádszálak közé. Ráadásul ha veszélyt érez, csőrét a magasba emeli, így még nehezebb észrevenni a nádrengeteg különös lakóját.

Huncut a bíró!

Hamarosan hajnalodik. Megszóllal a kakukk, mely a nevét kiáltva adja tudunkra, hogy kinézte már a nádiposzáta-fészket, amelybe a mai tojását fogja tojni. Bár a poszáta fiókái majd szomorú véget érnek, ezért mégse haragudjunk a kakukkra! Olyan szőrös hernyókat nyel el mohó begye, amelyeket más madár meg sem közelítene!

Ahogy felkel a Nap, gyönyörű, sárga madár érkezik a nyárfa lombkoronájába, majd rázendít jellegzetes énekére, melyből a nép füle azt véli kihallani, hogy az igazságszolgá-

tásban is akadnak hibák, amíg világ a világ – azaz: „huncut a bíró, huncut a bíró”! Bizony, így énekel a sárgarigó! Előttünk a vízben gyönyörű nyurgapontyok kergetőznek, és a játék célja bizony a szaporodás.

Mert a kákasziget víz alatti hajtásain már ott tapadnak a sárga ikraszemek.

Köszönöm, hogy végighallgattátok velem a pünkösdi koncertet! Most persze mindenki nagyon álmos. A reggeli piritós kenyér lesz, halkocsonyával – aztán délig alvás!

Ismered?

A bölömbikát a hangja után bivalynak is gondolhatnád, pedig madár!

Kalotás Zsolt felvétele

AUDUBON ZOO

New Orleans állatkertje

„New Orleans-ben van egy ház...” – énekelte „A felkelő nap háza” című nagysikerű dalban, a hatvanas években az Animals együttes. De New Orleans-ben nemcsak egy ház van, hanem egy kert is. Nem is akármilyen kert: az Amerikai Egyesült Államok egyik legszebb állatkertje.

Írta és fényképezte: Konkoly-Thege György

Az állatkert a nevét *John James Audubon*ról (1785-1851) kapta, és az Audubon Intézet részeként működik. A híres francia-amerikai természettudós–ornitológus–festőművész ugyanis, akinek madarokról írt és saját festményeivel illusztrált könyve a világ legértékesebb könyvritkaságai közé tartozik, 1821-től New Orleans-ben élt. Az állatkert alapítási idejének az 1884-es évet tekintik, amikor a Világkiállítás keretében állatbemutatót

A New Orleans-i Állatkert látványosságai közé tartozik a *Louisianai Mocsár*, amely a helyi élővilágot mutatja be. Híresek a fehér tigrisek, *Rex* és *Zulu*, valamint a még nagyobb ritkaságnak számító fehér alligátorok. Ezek nem albínók, hanem leukók, hiszen a szemük nem piros. Természetes mutációval jöttek a világra: 1987-ben találták őket egy fészekben, így kerültek az állatkertbe, és valósággal jelképévé váltak az Audubon Zoo-nak.

is rendeztek a Mississippi partján, de a valódi fejlődés csak a XX. század elején indult meg. Mint a legtöbb régi állatkertnek, az Audubon Zoo-nak is meg kellett újulnia: ez az 1970-es években történt meg, amikor a régi, szűk ketrecek az állatok igényeinek megfelelő létesítményeké váltották fel.

A hírhedt *Katrina* hurrikán, amely 2005-ben New Orleans nagy részét elpusztította, az állatkertben szerencsére nem okozott jelentős kárt, köszönhetően annak, hogy az Audubon Zoo a város legmagasabb pontján fekszik, így nem öntötte el az ár. A dolgozók a hullóházban találtak menedéket a vihar elől, de a 2000 állat legtöbbször is megúsza élve: mindössze három példány volt a veszteség.

Egyszer volt egy BARACKFA

Amerre csak laktam a világban, mindenütt ismertem gazdátlan gyümölcsfákat: almát, körtét, szilvát, epret, ringlót, mandulát, sőt, még fügét is. Kirándulás, kutyasétáltatás közben, vagy csak úgy hazafelé menet, szakítok róluk egyet, megtörlöm az ingembe, s meg kell mondjam, mindig ezek az úton-útfélen szedett gyümölcsök esnek a legjobban...

Ilyen gazdátlan fa volt az a barackfa is, amely egy Duna-menti kis településen állt, a földút mellett. Az út felől szinte eltakarta az orgonasövény, de éppen mellette átjáró nyílt a sűrű bozóton, amely mögött tágas rét tárult fel az ember szeme előtt. Valaha bizonyára valakinek a kertje, gyümölcsöse lehetett, aztán katonai terület lett belőle, végül pedig afféle senkiföldje, ahová a környékről csak a romantikusabb természetű emberek járkáltak sétálgatni, üldögelni, mert igazából ezen kívül nem volt semmi, ami miatt érdemes lett volna idejönni.

Azaz mégis volt egy valami: a barack. Az az elhagyott barackfa, mintha észre sem vette volna, hogy már nem tartozik senkihez, továbbra is bőven kínálta gyümölcsét, annak, aki éppen arra járt. A legszebb, mosolygós barackok ugyan nyaktörő magasságban voltak, ahová felmászunk nemigen akarózkodt, de nem is volt rá szükség, hiszen előbb-utóbb lehullott az magától is a dús, zöld fűbe, csak időben fel kellett szedni. Ha éjszaka feltámadt a szél, hajnalok hajnalán ugrottunk ki az ágyból, és siettünk a barackfához: ha mi értünk oda elsőnek, kosárszám szedhettük az érett gyümölcsöt a mindenki fája alól. A belőle készült lekvár édes volt és borostyánsárga, omlós barackdarabokba botlott benne a nyelvünk.

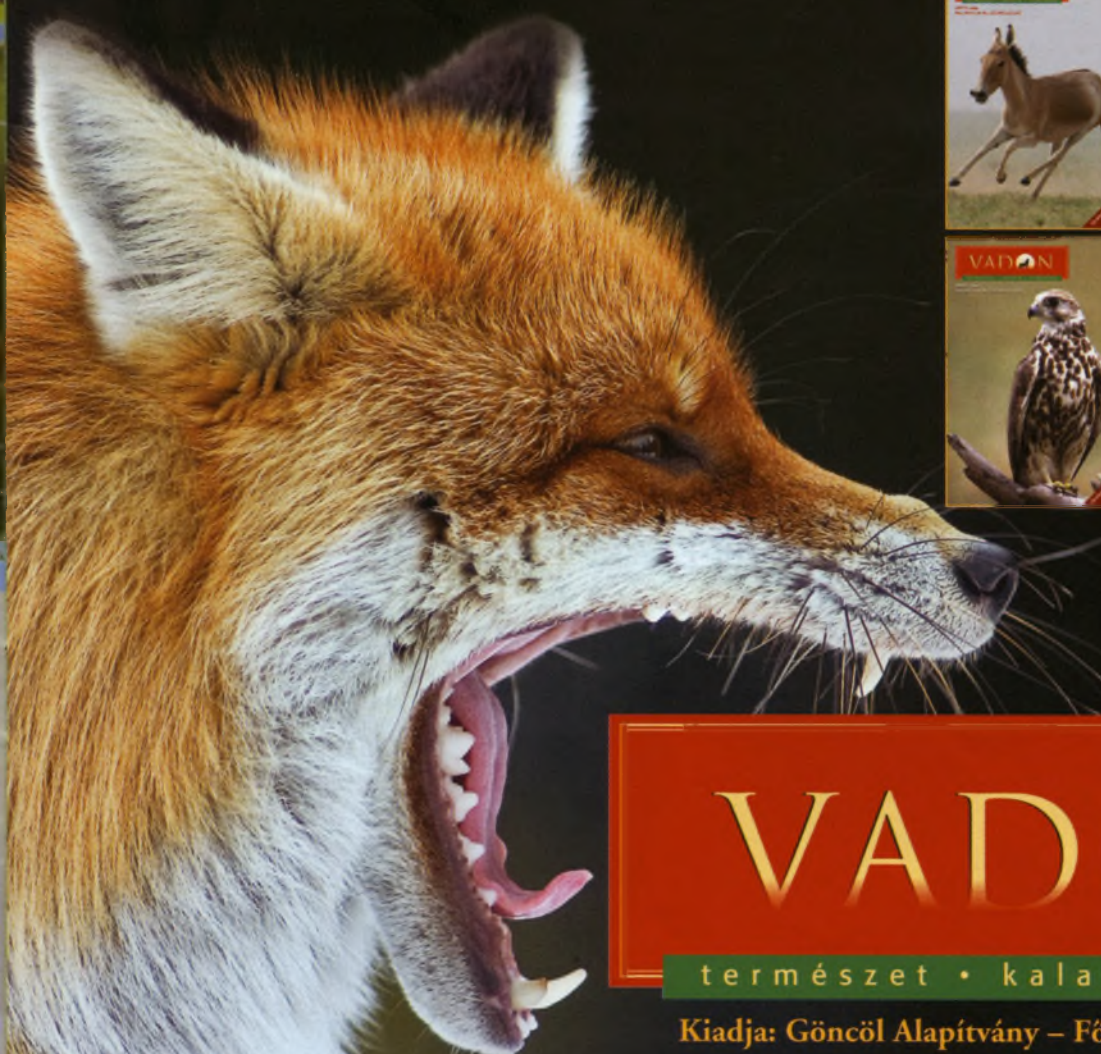

Évekig nem jártam arra, és amikor tavaly újra ellátogattam a bőkezű barackfához, elszoruló torokkal álltam meg az orgonasövény előtt. Már a lombokon keresztül is látszott, hogy valami nincs rendben. A rét megvolt, és megvolt a barackfa is. Termés is volt rajta. Ám a sövény aljában, és attól befelé, a fa töve körül, meg még azon túl is, minden tele volt szeméttel. A selymes fű helyett ragacsos nejlonzacskók, horpadt műanyagpalackok, penészes rongyok, meg még annál is gusztustalanabb dolgok közül mosolyogtak ki bánatosan az aransárga barackszemek.

A darazsakon kívül így már nem versengett értük senki.

1897 – 111 év

A TERMÉSZET magazin jogutódaként

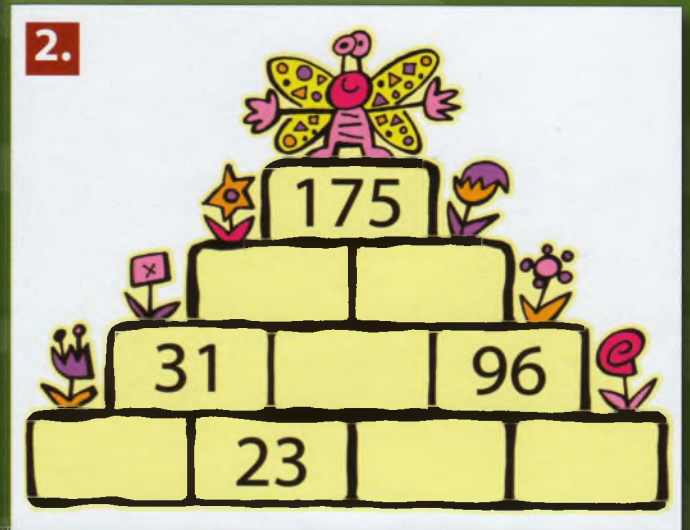
VADON

természet • kaland • tudomány

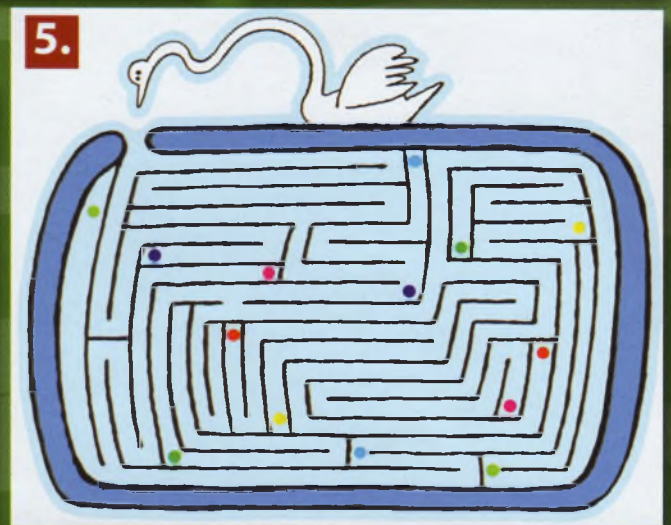
Kiadja: Göncöl Alapítvány – Fővárosi Állat- és Növénykert

1. Kösd össze a pontokat 1-51-ig!
Hová repül a tengericsillag?
2. A felső szám mindig az alatta lévő két szám összege, töltsd ki a számpiramis üres mezőit!
3. Párosítsd a tárgyakat! Melyik az a négy, amelyeknek nincs párja?
4. Melyik két vadkutya egyforma?
5. Hány golyót tud összeszedni a hattyú, ha végigúszik a labirintuson?

Ha a következő kérdésekre helyesen válaszolsz, megnyerheted az itt látható játékalatokat valamelyikét. Ha most nem volt szerencséd, megvásárolhatod őket a Budapesti Állatkert ajándékboltjában!

1. Honnan származik a tengerimalac?
2. Ki tervezte a Budapesti Állatkert erdélyi stílusú épületeit?
3. Melyik nagy költőnk volt a Kiskunság szerelmese?
4. Melyik énekesmadarunk dalol éjszaka?
5. Hogyan tanulják meg a vadkutya-kölykök a társas élet szabályait?

NYERJ ÁLLATOT MAGADNAK!

1.
2.
3.
4.
5.

NEKED VAN MÁR ZSIRÁFOD?

1. Mi borítja a zsiráf „szarvát”?
.....
2. Hogyan vadászik a kaméleon?
.....
3. Milyen állatcsoport képviselője a vízidisznó?
.....

RAJZOLD LE!

Mit tessel Te magad a környezeted védelméért?
(A rajzot kérjük mellékelni!)
a Hét tappancs gazdája – Penny
sorozat könyveit nyerheted

-
-
-
-

Beküldési határidő: 2009. június 26.

MEGRENDELŐSZELVÉNY

TAKARÍTSON MEG 16%-OT, VAGY AKÁR 20%-OT!

Ha ezen szelvényen igényli a Vadon magazint, vagy a Süni magazint, akkor 16%-kal, esetleg 20%-kal olcsóbban juthat lapjaihoz, mintha az újságárusoknál vásárolná meg.

Adatait titkosan kezeljük.

A lapo(ka)t kedvezményezettje címére is átirányíthatja.

Lepje meg családtagjait, barátait a Vadon és a Süni magazin nyújtotta kalandokkal!

Kérem, küldjék a Süni magazint egy éven át példányban

(díj: 2010 Ft/év példányonként, kedvezmény 16%)

Kérem, küldjék a Vadon magazint egy éven át példányban

(díj: 2010 Ft/év példányonként, kedvezmény 16%)

Kérem, küldjék a Süni és a Vadon magazint egy éven át példányban

(díj: 3810 Ft/év példányonként, kedvezmény 20%)

(Az adatokat a szelvény túlsó oldalán kell kitölteni)

NYEREMÉNYJÁTÉK-SZELVÉNY

(Ne felejtse el a hátoldalon az adatait kitölteni!)

NYERJ ÁLLATOT MAGADNAK!

Nevem:

Címem:

Iskolám neve és címe:

Kedvenc állatom:

ÁLLATKERTI NEVELŐSZÜLŐ LEHETSZ!

Nevem:

Címem:

Iskolám neve és címe:

Hol vásároltam meg a SÜNI-t?

előfiztettem újságárusnál egyéb helyen

TE MIT TESZEL A TERMÉSZETÉRT?

Nevem:

Címem:

Iskolám neve és címe:

Melyik cikk tetszett legjobban?

Beküldési határidő: 2009. június 26.

Neked van már zsiráfod?

Ha nincs, most nyerhetsz egyet!

Ha jól válaszolsz az alábbi kérdésekre, kis szerencsével nevelőszülője lehetsz a képeken látható állatok egyikének. Haza ugyan nem viheted, de a Budapest Állatkertben meglátogathatod. Kapsz névre szóló, díszes oklevelet, életrajzi lapot az állat adataival, meghívást évente kétszer az Állatkerti Nevelőszülők Találkozójára, valamint állatkerti nevelőszülő-kártyát, mely 10% kedvezményt biztosít az Állatkerti Ajándékboltban.

1. Mi borítja a zsiráf „szarvát”?

2. Hogyan vadászik a kaméleon?

3. Milyen állatcsoport képviselője a vízidiszó?

Ha most nem volt szerencséd, akkor is örökbefogadhatod az Állatkert bármelyik állatát. Az örökbefogadás ajándéknak is kiváló: így bármilyen alkalomra meglepheted barátaidat, rokonaidat egy valódi oroszlánval vagy elefánttal, de akár lajhárral, pávával, csacsival vagy majommal is (a nevelőszülő és fogadott „gyereke” közti bármilyen hasonlóság csakis a véletlen műve lehet)! Iskolák, óvodák, osztályok, klubok is örökbefogadhatnak. Minden támogatónk neve egy éven keresztül olvasható az Állatkertben elhelyezett tablón, és az Alapítvány honlapján. Az örökbefogadásról bővebb információkat a www.allatkertialapitvany.hu címen olvashattok, vagy érdeklődjétek a 363-3701-es telefonszámon.

(NY)EREDMÉNYHIRDETÉS

Előző számunk helyes megfejtései:

Az Állattárlat kérdései:

1. A tiktalik maradványai Kanada jeges területén, az inuitok földjén kerültek elő.
2. Charles Darwin 200 évvel ezelőtt született.
3. Az egyetlen Magyarországon költő vadlúdfaj a nyári lúd.
4. Okapit Európában először az Antwerpeni Állatkertben (Belgium) mutattak be.
5. A nyulak isznak vizet.

Állatkerti nevelőszülő lehetsz:

1. A víziló és a bálna rokonai egymásnak.
2. A szalamandra kicsinyei a vízben nevelkednek.
3. Az oroszlánfóka tüdővel lélegzik.

Szerencsés nyerteseink:

Állatkerti nevelőszülő lehetsz:

Horváth Alexandra (Kiskunhalas), Tarbay Júlia (Rábapatona)

Tóth Benedek (Budapest)

Az Állatkerti Ajándékbolt ajándékait nyerték:

Arnold Ákos (Budapest), Csáki Fanni (Ikrény), Egervölgyi Anna (Fertőd), Eöry András (Pilismarót), Gendúr Liliána (Aszód), Lévai Anna-Liza (Kecskemét), Magi Róbert (Hajdúnánás), Németh Bálint (Pápa), Zachariev Renáta (Budapest), Zetelaki Maja (Budapest)

A Hét tappancs gazdája – Penny sorozat könyveit nyerte:

Bukó Adél (Felsőzsolca), Nyers Flórián (Fonyód), Bognár Gabriella (Érd), Naszály Levente (Budapest), Fábián Alíz (Székesfehérvár), Matók Kinga (Pécs)

Befizető neve (intézmény esetén a kapcsolattartó neve is):

Levélcíme:

Telefonszáma:

Kedvezményezett neve (ha nem azonos a befizetővel):

Lakcíme:

Dátum: Aláírás:

Köszönjük, hogy előfizetésével munkánkat támogatja!

Süni Egyesület

Előfizetési kérdéseire szívesen válaszolunk a (36-1) 266-5449 telefonszámon.

Kérjük a kuponot olvashatóan kitöltve küldje vissza a Süni és Vadon magazinok szerkesztőségének címére: 1242 Budapest, Pf. 455.

E-mail: szerk@vadon.hu

A magazinokat csak a pártoló tagsági díj beérkezése után tudjuk biztosítani.

A díjak csak belföldi kézbesítésre érvényesek.

Süni posta

Küszöbön a nyár, így nem csoda, hogy a beküldött rajzokon ezúttal a növényeké és a békáké a főszerep. Szemlélatomást sokan részt vettek a tavaszi szemétszüretben is, ami szép dolog, de még ennél is szebb lenne, ha nem a gyerekeknek kellene összeszedni a szemetet mások után, hanem minden közvetlenül a (szelektív) hulladékgyűjtőbe kerülne!

Bognár Gabriella

12 éves, és Érdről írt nekünk. Saját magát rajzolta le, amint békákat segít a folyóba, hogy ne üssék el őket az autók.

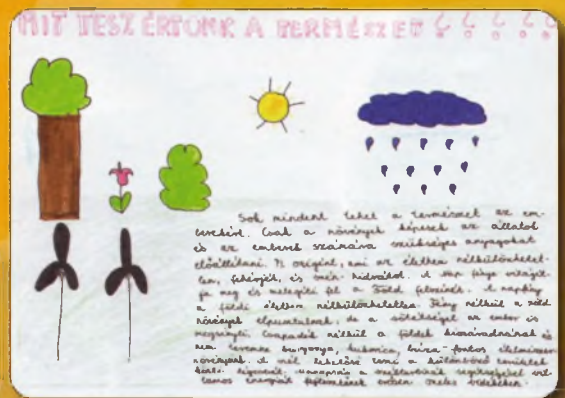

Bukó Adél, 10 éves kislány Felsőzsolcáról, a következőképpen foglalta össze a természet védelméről alkotott elképzeléseit: „Nem szemetelek, összeszedem az eldobott hulladékot. Szelektíven gyűjtöm őket. Növényeket ültetek. Védem az állatokat és a növényeket. Tisztítom a vizeket, kiszedem a patakokból a szemetet. Ha nagy leszek, napeletem és szélkereket fogok használni. Segítek a békáknak eljutni a vízhez. Meg kell jelölni a védett állatokat, hogy követni lehessen őket.”

Matók Kinga,

pécsi olvasónk barátnőivel az iskolaudvart tartja karban: összeszedik a szemetet, amit mások eldobáltak. De jó lenne, ha erre nem lenne szükség!

Naszály Levente

Budapestről még csak hét éves, de már jól tudja, hogy milyen fontos feladat nyáron a növények öntözése. Ezt örökölte meg a rajzán.

Nyers Flórián, kilenc éves kislány Fonyódon él. Szép, színes rajza szemétszedést és faültetést ábrázol, de leveléből kiderül, hogy télen a madarakat is eteti.

A székesfehérvári **Fábián Alíz** megfordította a kérdésünket: „Mit tesz értünk a természet?” Rajzával és a hozzá mellékelte szöveggel rámutatott arra, hogy mi mindent köszönhet az ember a természetnek, és hogy ha szeretnénk, sem tudjuk függetleníteni magunkat tőle.

Vadkutya-kölykök a Budapesti Állatkertben

Márciusban születtek, és április végére már a Nagyszikla melletti kifutójukra is kimerészkedtek az ázsiai vadkutyák kölykei. A négy felnőtt állat mellett így most már a négy kölyök is a szabadban tölti az idő nagy részét.

A vadkutyák titka

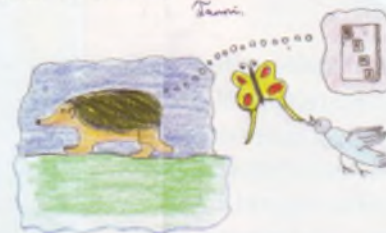
Április elején levelet kaptunk egy kedves olvasónktól, Molnár Fannitól, aki az Állatkertben járva az ázsiai vadkutyák különös viselkedésére lett figyelmes: amikor fényképezni akarta őket, hevesen nekirontottak az üvegfalnak. Most végre fény derül a titokra: a vadkutya-szülők újszülött kölykeiket védték, ezért akarták távol tartani a látogatókat!

Az ázsiai vadkutyák meglepő dologokat műveltek. Ha én akartam fotózni őket, alkalmanként nekirontottak az üvegfalnak! Egyikük már megpróbált ugrani a kifutóból.

Összességben mindent megpróbáltam kideríteni, de a fényképezést elő tudták hárítani, kitértek belőlem, hogy te is légsz, mitgenek voltak. Utólagos megfigyelésük után!

Tisztelettel és köszönettel.

Fanni

Az ázsiai vadkutyát vörös farkasként, illetve az Indiában beszélt kannada nyelvből eredeztethető *dhole* (dól) néven is ismerik – ezen a néven említi Kipling is, remekművében, A Dzsungel könyvében. Jellegzetes, vörös szőrzetük miatt a figyelmetlen látogató rókának nézheti őket, pedig annál jóval nagyobbak és erőteljesebbek: akár 20 kilogrammosra is megnőhetnek. Nemcsak a bundájuk vörös, de szerepelnek a Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) Vörös Könyvében is, hiszen vadon már csak pár ezer, állatkertekben pedig mintegy kétszáz egyed él ebből

- Szúrós, de csak azért is megrágom

Tudod-e?

A kis ázsiai vadkutyák 60-64 napos vemhesség után jönnek a világra, számuk ellésenként 3 és 6 között szokott lenni. A születésükkor alig negyedkilós apróságok kéthónapos korukra szoknak át teljesen az anyatejről a szilárd táplálékra. Egyévesen már az ivarérettséget is elérhetik, élettartamuk pedig akár 10-15 év is lehet.

Bogosi Zoltán felvételei

a fajból. A hazai állatkertek közül csak a fővárosban láthatók.

Ahogy az Maugli történetében is olvasható, ezek az állatok rendkívül sikeres vadászok, és a zsákmányért még a leopárddal, sőt, a tigrissel is képesek szembeszállni. A vadku-

tyák sikerének titka a fejlett társas életben, a falka nagyfokú szerveztségében rejlik. Ahhoz pedig, hogy elsajátítsák ennek szabályait, kölyökkorukban rengeteget kell játszaniuk, birkózniuk, versenyezniük. Az Állatkertben cseperedő kölykök minden igyekezetükkel azon vannak, hogy ennek a tantervnek minden leckéjét maradéktalanul elsajátítsák!

**- Legyőztelek!
Most te jössz!**

Különös barátság

A Nagyszikla oldalában, közös kifutóban élnek a berber makákók és a sörényes juhok. Ezek az állatok a természetben is ugyanarról a helyről, Észak-Afrika sziklás hegyvidékéről származnak (angolul egyébként a sörényes juhok is „berber juhok” – *barbary sheep* – hívják). Az azonban nem mindennapos esemény, hogy egy majom és egy juh barátságot köt egymással! Képzünk látható, amint a makákó patás barátjának szőrében matat: ez a „kurkászás” a majmognál a társas kapcsolatok megerősítésének fontos eszköze.

„PISZKOS 12” FOTÓPÁLYÁZAT

A Fővárosi Állat- és Növénykert, valamint a Süni és Vadon magazin szerkesztősége fotópályázatot hirdet az Európai Állatkertek Szövetsége „Piszkos 12, azaz a Ragadozók Éve” természetvédelmi kampányához csatlakozóan, gyerekek és felnőttek számára.

2009-ben az Európai Állatkertek, így a Fővárosi Állat- és Növénykert is, 12 veszélyeztetett vagy kihalóban lévő, Európában honos ragadozó emlős védelméért száll síkra. Mivel Európa legnagyobb része sűrűn lakott, a természetes élőhelyek egyre inkább feldarabolódnak, szennyeződnek, fogvatkoznak. Ez rákényszeríti a vadonélő állatokat, így a ragadozó emlősöket, pl. farkasokat, barnamedvéket, sakálokat arra, hogy egyre inkább behatoljanak az emberi települések környezetébe. Ez sok ember ellenszenvét váltja ki, ami a nagytestű ragadozók esetében párosul még az évszázados jogtalan előítéletekkel, félelmekkel. Pedig a ragadozók azzal, hogy elragadják a beteg és gyenge állatokat, szükséges és fontos szerepet töltenek be az élővilág egyensúlyának fenntartásában!

A kampány célja a tizenkét legveszélyeztetettebb európai faj védelme, a velük való együttélésünk javítása.

Pályázati kategóriák

A pályaműveket gyerek (16 év alatti) és felnőtt (16 év feletti) amatőr, valamint professzionális kategóriában várjuk. (A professzionális kategóriába a hivatásos, vagy valamely hivatalos fotográfus-szervezethez tartozó fotósok nevezhetnek.)

Témakörök:

1. Piszkos 12: A természetvédelmi kampányban szereplő európai ragadozókat ábrázoló képek
2. Ember és állat: az állatok és a közönség kapcsolatát megörökítő képek a Fővárosi Állatkertben
3. Kedvenc állatom a Fővárosi Állatkertben – beleértve az Állatkert területén szabadon élő állatokat is

Beküldési határidő: 2009. július 10.

A kiíró fenntartja a jogot arra, hogy a pályázatra beküldött felvételeket saját kiadványaiban külön díjazás nélkül felhasználja, és a fotókból rendezett kiállításon bemutassa. Zsűrizés: 2009. július
Eredményértesítés: 2009. augusztus
Kiállítás: 2009. szeptember

A „Piszkos tizenkettő” a következő fajokat jelenti:

Sarki róka
Barna medve
Közönséges hiúz
Szurke farkas
Rozsomák
Aranysakál
Ibériai hiúz
Eurázsiai vidra
Jegesmedve
Európai nyerc
Tigrisgörcény
Eurázsiai vadmacska

Pályázati feltételek:

A pályázaton az első témakör kivételével csak a Fővárosi Állat- és Növénykertben készült képekkel lehet részt venni. A pályaművek lehetnek digitális, vagy analóg technikával készült és utólag digitalizált (beszkennelt) felvételek is. Felhívjuk a jelentkezők figyelmét, hogy a manipulált képek kizárásra kerülnek! (Nem számít manipulálásnak a kép 25%-nál kisebb mértékű megvágása, a teljes képet érintő, kismértékű színkorrekció, a színes felvétel fekete-fehérré alakítása és a szkennelési/digitalizálási hibák retusálása.)

Egy pályázó egy-egy témakörben csak egy felvétellel vagy legfeljebb három tagból álló képsorozattal nevezhet. A fotókat legalább 3 megapixel méretben kell elküldeni a következő email-címre: fotopalyazat@zoobudapest.com. Az elküldött képhez jelentkezési adatlapot kell csatolni (letölthető a www.zoobudapest.com honlapról) amely tartalmazza a pályázó nevét, címét, telefonszámát valamint megjelöli a kategóriát és a témakört.

A pályaművek elbírálását neves fotóművészekből és állatkerti/természetvédelmi szakemberekből álló zsűri végzi. A győztesek kategóriánként értékes nyereményekben részesülnek. A fotópályázatról és a természetvédelmi kampányról bővebb információ olvasható az Állatkert honlapján: www.zoobudapest.com

VAJON AZ EGY AZ SOK?

HA SZERETI AZ ÁLLATOKAT, AJÁNlja FEL ADÓJA 1%-ÁT
A FŐVÁROSI ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT SZÁMÁRA.

ADÓSZÁM: 15490658-2-42

**BUDAPESTI
ÁLLATKERT**

FIZIBUSZ, harmadik megálló

Elérkeztünk három részből álló sorozatunk utolsó epizódjához. Sokat gondolkoztunk, mi legyen az utolsó kísérlet, amit bemutatunk. Legyen meglepő, legyen látványos, és talán kicsit vicces is. Végül arra jutottam, hogy az előző számban megjelent „Kolumbusz tojása” kísérlethez kapcsolódóan maradunk a konyhában, egyik kedvenc kísérleti eszközünkénél, a tojásnál, és egy olyan mutatóválnál, amivel magam is gyakran szórakoztatom a barátaimat.

Bizonyára sokatoknak vannak kellemetlen élményei, amikor egy főtt tojást igyekeztek meghámozni, és a héjával együtt jön minden, a végére pedig alig marad valami. Az interneten meglepően sok oldal foglalkozik a tojásfőzéssel - még fórumok is akadnak (komoly, tudományos portálok is!), amelyekben a résztvevők hosszasan taglalják, hogyan kell a tojást úgy megfőzni, hogy könnyű legyen a héját leszedni. Sokféle módszert olvastam... Most viszont mindjárt megtudhatjátok, hogyan kell „fizikus módra” tojást főzni és tisztítani!

Hány héja van egy tojásnak?

A tojást hagyományos módon meg kell főzni, ami a forrástól számítva 10-15 percet jelent (bár bevallom én egy kicsit tovább szoktam – talán húsz percig is). Amikor a tojás megfőtt, a forró vizet le kell önteni róla, és a tojásokat hideg vízben vissza kell hűteni. Ilyenkor figyelni kell arra, hogy a még meleg edény, illetve maguk a tojások a hűtővizet az elején visszamelegítik, így a vizet néha cserélni kell. Minden tojásban van

A Fizibusz az Energia Suli program részeként a Budapesti Elektromos Művek Nyrt. (ELMŰ) és az Észak-magyarországi Áramszolgáltató Nyrt. (ÉMÁSZ) általános iskolai oktató roadshow-ja, melynek célja, hogy a gyerekekhez közelebb vigye a fizika tudományát, a reál gondolkodást, illetve az energia- és környezettudatos szemléletmódot. További információ: www.energiasuli.hu, www.fizibusz.hu.

ELMŰ

egy hártya (a „külső héjhártya”), ami a tojás belsejét elválasztja a meszes héjtól. Amennyiben a tojást visszahűtjük, ez a külső héjhártya jó eséllyel elválik a meszes héjtól. Függ ez persze a tojás frissességétől is, de ha jó sokáig tartjuk hideg vízben, akkor ennek a tényezőnek a szerepe csökken.

Tojáshámozás „fizikus módra”

Ezt idáig mások is így csinálják – de most jön a lényeg! Hogyan szabadítsuk meg a tojást a meszes héjtól? Ügyesen, látványosan, „fizikus módra”!

Üss egy kis lyukat a tojás „hegyesebbik” végére! Üss egy lyukat a tojás „gömbölyűbb” végére is! Ezt követően néhányszor koccintsd oda a tojás oldalát az asztalhoz, hogy megrepedjen. Ezt követően emeld a szádhoz, fújj bele a kisebbik lyukba – és láss csodát! A tojáshéj egészben lerobban, és a belseje szabaddá válik, valósággal kirepül – csak győzd elkapni!

Mi is történt? A lyukon a hártya alá befújva a nyomás megnövekszik, és a koccintással már egy kicsit meggyengített héjat a túlnyomás egyben lerobbantja.

Üss egy lyukat az egyik végére...

...majd a másikra!

Repezd meg a héjat körbe az oldalán is

A két végén egy kis részen távolítsd el a héjat

...végül pedig fújj bele erősen a kisebbik lyukba!

Gratulálunk a versenyzőknek!

Nagy örömmel nézegettük a szívószáldudás feladványunkra beérkezett versenyműveket. A legjobbnak a Szeleste Ölbő Pósfai Községek Általános Iskolája és Óvodái által beküldött versenyszámot találtuk, amelyen a „Jingle Bells” című számot adta elő *Barbalics Bálint, Varga Fanni, Németh Martin és Rabi Johanna*, 5. osztályos tanulók. Segítő nevelő: *Horváth Endréné* intézményvezető.

Egy játékos kedvű felnőtt versenyzőnk is elküldte felvételét: *Horváth-Varga Attila* (48), aki a „When The Saints Go Marching In” című híres dalt dudálta el.

A nyereményeket postán küldjük.

Reméljük, rövid sorozatunkkal sikerült bebizonyítanunk, hogy a tudomány nemcsak fontos és hasznos, hanem szórakoztató is! Ha van még kedvetek további kísérletezéshez, látogassatok el bátran a www.energiasuli.hu honlapra!

Jó kísérletezést!
SzerBUSZtok!

Barangolás Erdélyben a Nemere Természetjáró Körrel

Túra a Nagyhagymásra

Amikor a városban már beköszönt a tavasz, és a hó eltűnik az utcákról, akkor szoktuk minden évben megszervezni az egyesközi túrát. Így van ez már évek óta – így volt idén is –, és mint minden rendszeres, visszatérő dolognak, ennek is megvan a maga varázsa, bája.

Korán indultunk, Csíkszentdomosig vonattal, onnan Balánbányáig busszal. Az igazi gyaloglás a Kovács pataka mellett kezdődött, majd az ösvény bekanyarodott a lucfenyvesbe. Az emelkedéssel együtt a hó magassága is nőtt: az Egyesközi Menedékháznál (1608 m), ahová kb. másfél órai kapaszkodás után jutottunk fel, már majdnem térdig ért. Rövid pihenő és étkezés után néhányan felmáztunk az Egyesközre. A jeges havon kötelek segítettek haladásunkat, de így is elég nehéz volt a feljutás. A csúcson a Nap meleg sugaraival jutalmazta fáradozásunkat.

Kiltátás az Egyesközről a Nagy-
hagymás-csúcsra, amely a
hegység legmagasabb csúcsa,
és névadója is egyben

Sík Sándor: Az Egyesköz

A Hagymás üzen az Öcsémnek,
Az Öcsém felel a Hagymásnak.
Mit üzenhetnek egymásnak?
Közepettük a négyágú
Kökoronával ékes fő:
Egyedül áll az Egyesköz.
A hagymást utak ölelik,
Az Öcsémhez ösvényke fut.
Az Egyesközre nincsen út.
A Hagymás Gyergyóra könyököl,
Az Öcsém Csikországba néz,
Az Egyesköz csak az égbe föl.
A Hagymás szénáért könyörög,
Az Öcsém emberekér,
Az Egyesköz semmit se kér.
A Hagymás mondja légy velem,
Az Öcsém biztat: Kegyelem,
Az Egyesköz semmit se mond:
feje körül az Úr lelke borong.

Aztán rövid pihenő után a Nagyhagymás (1792 m) felé indultunk. A hó helyenként térdig, sőt combközépig ért, de azért elég jól haladtunk. A csodálatos napsütés is segített ebben, no meg természetesen a nagyszerű látvány. A csúcson remek idő és panorama fogadott. A látvánnyal nehéz volt betelni, a napsugarak pedig már jelezték, hogy itt, a hegyen is egyre közeledik a tavasz. A keresztnél elhelyezett fűzetbe beleírtunk, beleolvastunk, örömmel láttuk, hogy barbár kezek nem érintették, jól megférnek benne egymás mellett a magyar, román, angol nyelvű szövegek. Este a fáradtság jelei nem látszódtak a társaságon; a csillagnézés után, a gyertyafényben még elvicceltünk, eldaloláztunk.

Orbán Balázs a következőképpen ír a fenyvesek közül fehér koronaként kiemelkedő Egyesközről:

„Ennél meglepőbb, nagyszerű sziklacsoportozatot képzelni alig lehet, s mily nagy bámulata az utasnak, midőn ezen alulról oly sugár és kicsinynek tetsző sziklatorony helyett oly roppant szirttömeg alatt áll, melynek teteje a fellegekben látszik elveszni, míg lábainál a százados fenyőfák kis cserjéknek tetszenek. Sőt tulajdonképpen nem is egy szikla, hanem öt külön álló, egymástól gyönyörű sziklafolyosók által elválasztott sziklahegyből van egybe alkotva, melyek a legfinomabb jura mészkő-anyagok levén, márványszerűleg fehérlenek és fénylenek. Az említett elkülönítő folyosók nyitva állnak a látogató előtt, ki – ha azok tekervényes tömkelegébe becsábíttatni engedi magát – azoknak minden lépten feltáruuló szépsége által bizonyosan el fog bűvöltetni; de nem csak a folyosók nagyszerűsége, nem csak a sziklák csudás alakzata engedi egyedül magát bámulatni, hanem e sziklaszálak legmagasabbikának tetőormára is feljuthat a gyakorlott hegyászó.”

Írta és fényképezte: Köllő Zsolt

A Maros és az Olt mondája

Az Egyesköhöz közel, Balánbánya fölött található a Tarkó nevű szikla. A legenda szerint Tarkó egy tündér volt, és neki volt két szép leánya, Maros és Olt. Apjuk fellázadt a tündérek királya ellen, ezért a Fekete-tenger partjára száműzték. A két testvér felajánlotta, hogy megkeresik apjukat. Tarkó folyóvá változtatta őket, és megkérte, hogy soha ne váljanak el egymástól.

A két lány azonban nem tudott megegyezni, mert Olt a rövidebb, de veszélyesebb utat akarta, míg Maros inkább a kerülőutat választotta. Olt átvágott a hegyeken, sziklákat, köveket görgetett, fákat csavart ki, ám mire a Vöröstoronyi szoroshoz ért, nagyon elfáradt, alig tudta vonszolni magát. Ezalatt Maros szépen folydogált mezőkön, réteken át, mígnem elért a Dunába. A Duna befogadta, és megígérte, hogy elviszi az apjához. Nemsokára ismerős hangot hallott: Olt volt az. A Duna őt is befogadta. A két testvér boldogan közeledett a Fekete-tenger felé. Ahol a Duna beleömlik a tengerbe, ott volt az apjuk. Megpillantották, ám többet nem szólhattak, mert elmerültek a tengerben...

A valóságban egyik folyó sem a Tarkó hegységben ered, bár forrásuk nincsen túl távol egymástól. A Maros a Fekete-Rez csúcs aljából ered, amely egyesül a marosfői forrással, amelyet tábla jelöl (Maros forrás), majd több mint 750 kilométer megtétele után Szegednél beleömlik a Tiszába. Az Olt a Gyergyói havasokban ered, a Magasbükki nyugati oldalából, 1416 méter magasan. Rövidebb, mint a Maros, 615 kilométer megtétele után ömlik a Dunába.

Medvenyom

Az egész nap olyan csodálatosan telt, az idő is velünk tartott, délután

is még szépen sütött a Nap, amikor hirtelen ismerős nyomot pillantottam meg az erdei utat vastagon borító porban. A velem levők is megálltak, és pár pillanat múlva már mindenki arcán látszott a meglepődöttség, a kíváncsiság, a kisebbek arcán a félelem. Egyesek hangosan kezdtek ordítani, mások nyugodtan mosolyogtak, és próbálták csitítani a hangoskodókat. A nyom azonban tisztán és egyértelműen jelezte: nem túl régen medve járt előttünk! Sok választásunk azonban nem volt, így hát folytattuk utunkat, de gyakrabban néztünk körül, és a lucfenyvesbe próbáltunk mélyebben belátni. Az éneklés sem maradt el, ráadásul a csapat is jóval tömörebb lett, nem kellett biztatni a hátul kocogókat, de előre sem rohant senki. A medvenyom nem tűnt el, sőt, nagyon jól kivehető volt a hatalmas állat talpa és karmai. A mi bakancsaink alig hagytak nyomot, ellenben a medve talpa jól kivehető volt, közel egy kilométeres szakaszon. Végül bekanyarodott a patak fele, majd eltűnt. Mi nemsokára elértük a települést, Bodokot, majd vonatra szálltunk, és hazaindultunk Sepsiszentgyörgyre.

Az Egyeskö távolról magányos sziklának látszik, ám valójában őt, egymástól elkülönülő sziklatorony alkotja. A hegyekben farkas, hiúz, medve is él, és virít a féltett növényritkaság, a havasi gyopár

Másnap korán keltünk, hogy az autóbussz indulásáig még az Öcsémetőre is felérjünk (1706 m). A tegnapinál valamivel könnyebb volt az út, az idő kissé szomorúbb, ám a kilátás ismét lenyűgöző volt. Egyszer mondta valaki, hogy innen még a tenger is látszik szép időben. Hát lehet, ha a Föld nem volna kerek, akkor mi is láttuk volna... Tény azonban, hogy a Csukás, Bucsecs, Királykő, Jezer, Kelemen-havasok, Csalhó, mind tisztán látszódtak a távolban, az előtérben pedig „karnyújtásnyira” voltak a Hargita, Csomád,

Görgényi-havasok, Csíki-havasok fenyvesei, hóval borított legelői. A zergék és nyulak nyomait, s egy kedves búbos cinege meg egy keresztesörű bátor közelségét figyelve visszaindultunk a menedékházhoz, majd onnan az összekelés és búcsúzkodás után le Balánbányára. A hegyen töltött két nap szépsége meredek ellentétben állt a település ócskavas-halmazával, füstös, kopott házaival, de valahogy most mégis a hegy ereje volt az erősebb, és ismét kaptunk egy kis erőt, feltöltődést az itthoni napokra. Jövőre, reméljük, ismét megláto-

Felébredt Sün Balázs

Lányaim estelente gyakran meghallgatják Sün Balázs és testvérei történetét, így nem véletlen, hogy a kertünkben néha felbukkanó sünnnek a Balázs nevet adtuk tavaly. Aztán a tél elfeledtette velük kis kedvencünket, ám az egyik este Mackó kutyánk ugatása túl hosszúnak és furcsának tűnt, ezért utánanéztem a dolognak. Mackó nem véletlenül volt sértett és ideges, hiszen a számára kitöltött tejet Balázs szürcsölgette ráérősen. Valószínű, a hosszú téli álmom és az éhség miatt volt jóval bátrabb, hiszen a fényképezőgéptől sem ijedt meg, jóízűen fogyasztotta a friss tejet. A lányok lelkesen nézték, szinte simogatásra is sor került, de aztán Sün Balázs meglegelte a körülötte hirtelen összesereglett társaságot, és komótosan visszasetált a szín melletti téglarakás mögé. Mackó még szimatolt egy ideig, aztán nyugodtan elnyújtózott. A lányok látván kedvencüket megnyugodva, betértek a házba, és ismét meghallgatták a mesét Sün Balázsról és testvéreiről.

A Rétyi NYÍR

Brassótól 35 kilométerre, Sepsiszentgyörgy és Kovászna között, Réty község határában található a Rétyi Nyír. Könnyű elérhetősége, nyugodt, szép környezete, érdekes növény- és állatvilága miatt kedvelt célpontja a környező településeknek.

Köllő Zsolt felvétele
Orbán Balázs Székelyföld leírása című könyvében Háromszék Szaharájának nevezi, „hol humuszt nélkülöző földben csak beteges nyírfák tenyésznek sivar homokbuckák között, amelyeket a Nemere vihara ide s tovahord”. Az elmúlt évtizedekben jelentős változásokat szenvedett a terület: az őshonos tölgyfának alig néhány példánya található már csak meg, betelepítették a homok megkötése miatt az erdei fenyőt, akácot, kanadai nyárt, a terület egy részét mezőgazdasági tevékenység alá vonták, a turizmus, motorozás tovább fokozza az érzékeny táj, növényzet átalakulását.

A védelem alatt álló terület mintegy 15 négyzetkilométernyi, a Fe-

Bukó Mihály felvételei
keteügy bal partján található. A jellegzetes jégkorszaki maradványnövény-fajok közül sajnos mára néhány eltűnt vagy visszaszorult a talajvízszint süllyedése, az időszakos tavak számának csökkenése miatt. A rétyi Nyírben *Moesz Gusztáv* olyan növényfajokat említ meg, mint a kaldézia, a rovarévó aldrovanda, tözegeper, fürtös lizinka, ballagófű, keserű vidrafű,

valamint a fehér tündérrózsza és a sárga tavirózsza. A tündérrózsát a helyiek kupánvirágként ismerik. A város piacait tavasszal elárasztó védett kockás kotuliliom példányainak egy része valószínűleg innen származik.

A Nyír állatvilága is nagyon változatos. Átvonulnak itt a vízimadarak – szárcsa, bíbic, vöcsök –, de megtalálható nagyon sok énekes-

és ragadozómadár is. A kételtűek közül itt él a zöldvarangy, a zöld levelibéka, a sárgahasú unka, a tavi béka, a kecskebéka, az ásóbéka, a tarajos göte. Ugyanakkor megtalálható a mocsári béka is, melynek koratavaszi, kék nászruhás hímjei különleges látványt nyújtanak. Lepkékből *Diószegi László* 83 fajt gyűjtött. Gyűjteménye a Székely Nemzeti Múzeumban található.

Barangoló nem is található jobb lakhelyet, mint a végeláthatatlan puszta: nincsenek dombok és hegyek, sziklába csak elvétve ütközik a patája, viszont mindenütt nyílt réteken legelészhet, és az ivóvízért sem kell messzire trappolnia. A Kiskunság azonban nem csak lószemmel lenyűgöző, Neked is érdekességek sokaságát, és feltárássra váró titkokat rejteget a látszólag unalmasan egyhangú táj.

BOTANIKA LEVELE

Írta és fényképezte: Bartha István

Változatos rónaság, érdekességekkel teli, mégis nyugalmat árasztó pusztaság

A KISKUNSAÉG

A földrajzkönyvekben a növényvilág változását egyrészt az Egyenlítőtől mért távolság változása alapján, másrészt pedig a domborzati viszonyoknak megfelelően sorolják kategóriákba. Az alföldek, különösen is a mi Alföldünk növényzete a magassági növényzetváltozás szempontjából egységes képet mutat, hiszen a legnagyobb szintkülönbségek sem nagyobbak néhány méternél. A természeteshez közeli

formában megmaradt helyeken tehát erdőfoltokkal tarkított pusztaság terül el, amíg a szem ellát.

Szúnyoglábú bibircsvirág

Tudod-e?

A Kiskunság volt Petőfi Sándor szülőföldje, melyről a nagy költő verseiben is nagy szeretettel ír.

Fehér gólya

Turjánvidék

Északról érkező a megyényi Kis-kunságban a turjánosok nyitják a természetvédelmi szempontból jelentős élőhelytípusok sorát. Ezeken a nedves réteken rengeteg ritka és értékes növény él, köztük az orchideák – jól csengő nevű – nemzetségeinek számtalan képviselője. A virágzási sort áprilisban az agárkosbor és a tarka kosbor nyitja. Őket követik a titokzatos életű bangók, amelyek megporzásukhoz álhát öltenek, és nőtény rovarokként kelletik magukat a tavaszi napsütésben. A magasabb termetű kosborfajok néhol tömegesen nyílnak. Már-már ellépne mellettük a környéken barangoló, pedig nagy hiba lenne: közelről apró virágai a trópusi rokonokhoz méltó

színezetet és formagazdagságot mutatnak. A hazai kosborfélék virágzása a nyár eleji leglátványosabb időszak után kitart ősziig, így akit rabel ejtenek ezek a csodaszép, védett növények, még sok okot találhatnak a visszatérésre.

Homokos pusztaság

Délebbre és keletebbre haladva, a Duna és a Tisza közötti területen következik a homokbuckák által meghatározott tájegység. A meredek dombocskák között gyalogolva úgy érzi a messziről jött idegen, mintha kiszakadna a valóságból, és egy ismeretlen mesevilágba csöppenne. A buckákat tarkító borókabokrok szűrős körvonalai olyan váratlan összhatást keltenek, mintha valaki

folyton figyelné a háborítatlan táj önkéntelenül némaságba burkolódzó vándorát. Ahol a borókákat magas fák váltják, hűvös homoki erdőségek alakulnak ki. Nem sok maradt meg belőlük, pedig a Honfoglalás korában a Kárpát-medence nagy részét borították ezek a tölgyesek. Visszaszorulásuk azóta is tart. Először a legelők miatt fogyatkoztak, aztán a szántóterület iránti igényt sínylették meg, és hát a faanyag is mindig vonzó erőforrás volt erre felé, így máig is fejszét fognak az árnyat adó ligetek fáira.

Mocsári kosbor

A mezőgazdálkodás hozadéka a pipacs

Ezeréves templomrom

Szikes tavak

A puszta alacsony fűvét itt-ott fehér foltok tarkítják, ezekben a mélyedésekben áll meg a víz. És ha már megáll, ezernyi lénynek ad otthont. A nagyobb, a növények szárai között nyílt víztereket is megcsillantó „tisztásokban” komótosan eveznek a sárga pettyes mocsári teknősök. A sekély tavak leglátványosabb látogatói azonban bizonyosan a madarak. A környékbeli falvak vilányoszlopain fészkelő gólyák csak a falu széléig repülnek táplálékért, de a kócsagok, récék, ludak és színes vízimadarak jobban kedvelik a

háborítatlan réteket. Itt aztán élhetik – néha bizony igen zajos – életüket a csérek, cankók, sirályok és társaik! A víz éppen olyan mély, hogy a gázlómadarak sétálhassanak benne, és a kacsák lába sem ér le.

Kitaposott ösvényeken

Az egyébként szélteben-hosszában tágas puszta megismerésének talán legjobb módja a tanösvények bejárása. Ezeken a rövidebb-hosszabb útvonalakon ugyanis a környék legváltozatosabb, legjellemzőbb, sokszor leggazdagabb részét tárják fel. A turjánvidék megismerésében

ad segítséget például a peszéradacsi réteken vezető *Kosbor tanösvény*. A szikes puszták életébe enged bepillantást a mindössze egy kilométeres apaji *Réce tanösvény*. A bugaci pusztaságot mutatja be a *Boróka tanösvény* és az *Erdei tanösvény*.

Templom a puszta közepén

Az Alföld legjelentősebbnek mondott román kori emléke Soltszentimre mellett dacol a homokszemek módjára pergő idővel. A templomot a megkoronázása előtt néhány nappal a közeli Soltvadkertben, balesetben meghalt *Imre herceg* emlékére

Tudod-e?

Az orchideák csak a talajban velük együtt élő baktériumok jelenlétében életképesek. Ezért ne próbáld meg áttelepíteni őket a saját kertedbe: úgysem sikerül!

Kerecsensolyom

Kalotás Zsolt felvétele

építtette első királyunk, *Szent István*. A most kietlen vidéken akkor valószínűleg vályogtéglából épült, nádtetős házak sokasága állhatott. Mára a falunak csak a híre maradt, az is csak a templomnak köszönhető. A homokra épült kőtemplom kétemeletes tornya hirdeti alkotói szakértelmét. Ma ürgék surrannak körülötte az alacsony fűben, felette sólymok keringenek, a vigyázatlan rágcáslókra lesve. A közeli, náddal szegélyezett csatornában megállás nélkül szól a békák éneke, és még egy-egy védett virág is megbújik a zöldellő gyepen. Az alföldi kirándulás végén elidőzhetünk ennek a szabadon látogatható, Csonka toronyként ismert templomromnak a falai tövében, és élvezhetjük a puszta kizökkenhetetlen, gondolatokat ébresztő, évezredes nyugalalmát.

Kalotás Zsolt felvétele

Ürge

Tudod-e?

Az ürge a fő tápláléka több védett ragadozó madarunknak. Sokáig tűzzel-vassal irtották, ami a madarak fennmaradását is veszélyeztette. Ma már védett állat.

Árványhajas rét

„Unalmasan lapos” alföldi táj

Varázslatos madárvilágunk

A terepi madarászáshoz nélkülözhetetlen a jó határozókönyv. *Schmidt Egon* Varázslatos madárvilágunk című új kötete hazánk legismertebb madarait mutatja be – azokat, amelyekkel a legnagyobb eséllyel találkozhatok kirándulásaid során. *Budai Tibor* grafikái alapján könnyen azonosíthatod őket. A Műszaki Kiadó könyvecskéjének nagy előnye, hogy kényelmesen elfér a hátizsák zsebében is!

Tíz dolog, amit semmiképp **NE** tegyél a tengerimalacoddal!

A tengerimalacot sokan unalmas, lusta állatnak tartják, aki egész nap csak egy sarokban gubbaszt, és eszeget. De mit is tehetne mást egy sivár, üres kis kutricában, egyedül! Kellően tágas, jól berendezett lakosztályban, többed-magával tartva a tengerimalac örökmozgó, állandóan „beszélgető” állatka: a legizgalmasabb rágcsáló kedvencek egyike!

1. NE feledkezz meg a friss zöldségről!

A tengerimalac abban hasonlít az emberhez, hogy a legtöbb állattól eltérően az ő szervezete sem képes a C vitamint saját maga előállítani. Ezért akárcsak Neked, neki is rendszeresen friss zöldséget, gyümölcsöt kell fogyasztania, ezekben van meg ugyanis a legnagyobb mennyiségben ez a vitamin.

2. NE tartsd magányosan!

A rágcsálók között vannak magányos természetűek, és vannak társas lények. A tengerimalac az utóbbiak közé tartozik. A csapatban élő tengerimalac változatos hangjelzései a társakkal való kapcsolatteremtést szolgálják. Akkor érzi magát biztonságban, ha ezekre választ is kap. Több hím azonban csak akkor tart együtt, ha nincs mellettük nőstény, különben folyton párbajoznak, és csúnyán összemarják egymást!

3. NE szaporítsd meggondolatlanul!

Bübjós jószág az újszülött tengerimalac! Szőrösen, nyitott szemmel jön a világra, és azonnal képes szaladni: akár kicsinyített mása is lehetne a szüleinek, ha nem volna olyan nagy, bumfordi feje, ami még inkább szertnivalóvá teszi. A baj csak az, hogy igen hamar felnő, és közben a mamája már újra kisbabákat vár – ennyi malacnak szinte lehetetlen gazdát találni! Ezért inkább csak fiúkat, vagy csak lányokat tarts együtt! Megoldás lehet a hímek ivartalanítása is.

4. NE engedd túlnőni a fogait és a karmait!

Mint a rágcsálóknak általában, a tengerimalacnak is állandóan nőnek a fogai. Nemcsak a metszőfogai nőhetnek túl, hanem a zápfogak csúcsa is. Ilyenkor aztán nem tud enni, lesoványodik és elpusztul. Mindez úgy kerülhető el, ha elég kemény táplálékot kap, ezenkívül zsege faágakat (pl. nyárfa) vagy ásványi anyagokat tartalmazó rágókövet is rágcsálhat. A karmok sem kopnak olyan mértékben, mint a szabadban: ezek végét időnként óvatosan le kell vágni.

5. NE hizlald túl!

Bár malacnak hívják, a tengerimalacnak nem az a dolga, hogy kövérre hízzon. Emésztése a szarvasmarháéhoz hasonló: a növényi rostokat a beleiben élő baktériumok segítségével bontja le. A természetben szinte kizárólag fűféléket fogyaszt. A termékek tápértéke számára túl magas, ezért gyümölcsöt, répát, gabonát, esetleg rágcsálók számára készült tápot csak kiegészítőnek kapjon a zöldelés és széna mellé! Állati fehérjére viszont nincs szüksége – a tehenet sem juttatna eszedbe kolbásszal etetni!

6. NE tedd ki az időjárás viszontagságainak!

Nyáron a tengerimalacot tarthatod szabadtéri kifutóban is: itt friss levegőt szívhat, élvezheti a napfényt, és mozgástere is több van, mint a lakásban. Arra azonban vigyázz, hogy ne szenvedjen az esőtől, hidegtől vagy tűző naptól! Mindig legyen biztonságos és száraz házikója, árnyékos hűsölőhelye, és ne férhessen hozzá kóbor macska, görény! Ősszel, ha hidegebbre fordul az idő, költöztess legalább 15 C fok hőmérsékletű helyiségbe!

7. NE tartsd rettegésben!

A tengerimalac félénk állat, hiszen a természetben sokan vadásznak rá. A legjobban a feje fölött mozgó dolgoktól fél, mert ezek a ragadozó madarakra emlékeztetik. Nyugodtabb, ha a ketrece nem közvetlenül a földön van. Feltétlenül szüksége van búvóhelyre, ahova visszahúzódhat, ha megijed, különben nem érzi biztonságban magát.

8. NE ráncigáld pórázon!

Állatkereskedésekben lehet kapni színes kis hámot és hozzá való pórázt, ami elvileg a tengerimalac sétáltatására való. Ezt azonban ne úgy képzelj el, mint a kutyasétaltatást! A tengerimalac nem tanítható meg pórázon közlekedni, azt pedig egyáltalán nem élvezzi, ha magad után húzod, mint egy játékautót. A malacpóráz arra jó, hogy egy kellemes, füves területre kipányvázhasd a kedvencedet legelni, anélkül, hogy megszökne, ha egy pillanatra nem figyelsz oda rá.

9. NE tartsd szabadon a lakásban!

Ha a malacod elég szelíd, néha engedheted neki, hogy szabadon sétálgasson a szobádban. Felügyelet nélkül azonban sose hagyd, mert számtalan veszély leselkedhet rá: például beszorulhat valahova, lezuhanhat valahonnan, vagy szétrághatja az elektromos vezetékek szigetelését, így áramütés érheti! Óvatosan fogd meg: megsérülhet, ha túlságosan megszorítod, vagy leejted a magasból. A legjobb, ha nem babázol vele!

10. NE becsüld le a méreteit!

A tengerimalac kimondottan nagytestű állat – legalábbis az aranyhörcsöghöz vagy a fehéregérhez képest! Akkora helyen, ahol a kisebb rágcsálók kényelmesen elférnek, ő megmozdulni is alig tud. Pedig egyébként nagyon is mozgékony állat, aki szeret futkosni, kergetőzni, sőt, még kisebb magaslatoakra is szívesen felmászik. Ahhoz, hogy jól érezze magát, egy-két malacnak is nagyjából fél négyzetméteres ketrece van szüksége – persze, ha többen vannak, akkor még nagyobbra!

SÜNDÖRGÉS

Ismét a „logIQs grafiQs” körök feladatai közül választottuk egyet. A logIQs grafiQs körök feladatainak megoldását a fejlesztésben és a tehetséggondozásban használjuk. Feladatai nemcsak a térlátást, térbeli gondolkodást fejlesztik, de a logikus gondolkodásra, a matematikai gondolkodásra, a memóriára, a koncentrációképességre a problémamegoldásra, és a döntéshozatalra is jó hatással vannak. Nyárra már szervezzük a „LogIQs GrafiQs” táborokat. A táborokról érdeklődj a Pöttöm Panka képességfejlesztő játszótérnél: Budapest, Reitter Ferenc utca 22. www.pottom-panka.hu. További információk a „logIQs grafiQs” körökről a www.logikus.5mp.eu honlapról!

Sün Samu (kék), Sün Simon (piros), Sün Sára (zöld) és Sün Valdemár (lila) a labirintusban bukfencturát rendeztek. Amelyikük kidurrant egy léggömböt, az kiesik a versenyből. Cél a labirintusból jobbra fenn kijutni. Melyikük választott jó helyet az induláshoz? Ha egy léggömb a felénél nagyobb része lóg be a labirintusba, akkor nem tudnak elbukfencezni mellette.

Készítette: Bóli Péter

Előző számunk logikai rejtvényének („Libasorban”) megfejtése:

1. Liba Dani 2. Liba Géza 3. Liba Bianka 4. Liba Ella 5. Liba Frida 6. Liba Ani 7. Liba Csabi

LÉGY OTT! Közönségprogramok az Állatkertben

Az új létesítmények és újonnan született állatok mellett látványteretésekkkel, a látogatók közé kihozott állatokkal, kigyósimogatással és egyéb programokkal is igyekeznek a közönség kedvében járni az Állatkert munkatársai. A nyári szezon végéig napi 15 ilyen programon lehet részt venni. Szeptemberben és októberben a programok hétvégenként láthatók. A helyszínek az időjárástól függően változhatnak. Rossz idő vagy hőség esetén bizonyos programok elmaradhatnak.

Program	Helyszín	Időpont	Program	Helyszín	Időpont
Partok északtól délig <i>Reggeli torna fókákkal, pingvinekkel</i>	Pingvin–fóka medence	10:00	Tekeredik a kígyó... <i>Óriáskígyó-simogatás</i> (eső esetén a Dél-Amerika ház nézőtere)	Kós-Madárház melletti gyep	12:30
Rájakaland <i>Különleges tengeri halak</i>	Akvárium nézőtér	10:30	Golo és családja <i>Találkozás a gorillákkal</i>	Gorillakifutó	13:00
A tenger akrobatái <i>Oroszlánfóka-bemutató</i>	Sarkvidéki panoráma	11:00 14:00 17:00	Két csőr, egy doboz <i>Találékony szarvasvarjak</i>	Szarvasvarjú-röpdé	13:30
Állatok akcióban <i>Állatbemutató</i>	Noé Aréna	11:30 14:30	Íbisz-biznisz <i>Kopasz-e a tarvarjú?</i>	Kós-Madárház körröpdé	15:00
Fűben-fában orvosság <i>Fűszer- és gyógynövény-bemutató</i>	Pálmaház bejárat	12:00	Mosó Masa mosodája <i>Uzsonna a mosómedvéknél</i>	Bagolyvár	15:30
			„Kupapasa dudu” <i>Afrikai ízeltlábúak közelről</i>	Szavannaház	16:00
			Pampák népe <i>Tapírok és társaik</i>	Dél-Amerika kifutó	16:30

Nézhetsz, mint a moziban! – Térhatású mozi az Állatkertben

A Nagyszikla csarnokában kapott helyet az a vetítőterem, melyet a Kert területére már belépett látogatók külön díj nélkül, szabadon felkereshetnek. Az előadások a látogatási időben negyedóránként kezdődnek.

Az új 3D moziban kezdetként két, egyenként 8-9 perces rövidfilm kerül műsorra, amelyek mindegyike magyar alkotás. Az „Őstengeri kaland” címet viselő animációs film, amelynek forgatókönyvét Nagy Bandó András írta, egy csikóhal és egy sügér kalandjait meséli el, akik egy furcsa időalagúton át rövid kirándulást tesznek az ősi tengerek lakói között. A „Körös folyók természeti kincsei” című önmagáért beszél – a természetfilm különösen a vízi- és vízparti madarak világába nyújt bepillantást. Mindkét filmet Magyar László rendezte.

Élj úgy, mint az erdő - és az erdő is élni fog!

A fák tudják a titkot.

Annyit vesznek el, amennyire szükségük van.

A vásárló hulladékot is vesz.

Vásárolj annyit és úgy, hogy kevesebb szemét keletkezzék!

A fák nem szemetelnek.

Amit elhullatnak, később újra felhasználják.

A keletkezett hulladékot gyűjtsd szelektíven,
hogy újra termék, és ne szemét legyen belőle!

Magyarországon az ÖKO-Pannon Kht. koordinálja az újrahasznosításra kerülő papír 60%-ának, más csomagolási anyagok 90%-ának szelektív összegyűjtését és újrahasznosító üzemekbe történő továbbítását.

100% TERMÉSZET

Tegyen Ön is egy százszor szebb világért!

1% SEGÍTSÉG

Adójának 1%-ával támogassa a Süni Egyesületet!

Az Ön támogatásával a Süni Egyesület az elmúlt évben a következő tevékenységeket végezte:

- változatlan áron és minőségben, újrahasznosított papíron megjelentettük az egyetlen hazai ökológiai gyerekújságot, a Sünit, és a nagymúltú, ismeretterjesztő Vadon magazint;
- folytattuk országos tanulmányi versenyünket;
- pedagógiai segédanyagokat készítettünk.

*Olyan gyerekeket szeretnénk felnevelni,
akik vigyázni tudnak majd a világra.*

Adószámunk: 18630767-2-13

A Süni Egyesület az idén is számít Önre. Adjon 1%-ot, a többitől mi gondoskodunk. Mindazon élőlények nevében, akik csak rajtunk keresztül szólhatnak,

KÖSZÖNJÜK!

